

MARI PICTORI

VIAȚA, SURSELE DE INSPIRAȚIE ȘI OPERA

J.A.D. INGRES

Nr. 23

SĂPTĂMÂNAL PREȚ 24.000 lei

MARI PICTORI

Nr. 23

JEAN-AUGUSTE-DOMINIQUE INGRES

CUPRINS

VIAȚA LUI INGRES pag. 3

OPERA pag. 8

Domnișoara Rivière – 1806	pag. 8
Femeie care se îmbăiază – 1808	pag. 10
Jupiter și Thetis – 1811	pag. 12
Visul lui Ossian – 1813	pag. 14
Doamna de Senonnes – 1814-1816	pag. 16
Marea Odaliscă – 1814	pag. 18
Roger salvând-o pe Angelica – 1819	pag. 20
Antioh și Stratonike – 1840	pag. 22
Izvorul – 1856	pag. 24
Baia turcească – 1862	pag. 26

INGRES ȘI CONTEMPORANII SĂI pag. 28

INGRES ÎN MUZEELE LUMII pag. 31

REALIZATORII FOTOGRAFIILOR:
Coperta: RMN; pag. 3: RMN; pag. 4: sus: RMN, stânga jos: AKG; pag. 5: RMN; pag. 6: sus: RMN, centru stânga și centru dreapta: RMN, jos: AKG; pag. 7: Scala; pag. 8: RMN; pag. 9: RMN; pag. 10: RMN; pag. 11: RMN; pag. 12: RMN; pag. 13: AKG; pag. 14: Scala; pag. 15: RMN; pag. 16: sus: RMN, jos RMN; pag. 17: Scala; pag. 19: RMN; pag. 20: AKG; pag. 21: RMN; pag. 22: Scala; pag. 23: sus: RMN, jos: RMN; pag. 24: RMN; pag. 25: stânga: RMN, stânga jos: Scala, dreapta: RMN; pag. 26: RMN; pag. 27: RMN; pag. 28: RMN; pag. 29: dreapta sus: RMN, dreapta sus: AKG, jos: Scala; pag. 30: RMN; pag. 31: sus: RMN; pag. 32: RMN.

Pe copertă: BAIA TURCEASCĂ (DETALIU);
1862; 110 cm diametru, Louvre, Paris

„MARI PICTORI“:
Editor: Publishing Services SRL.
Adresa redacției: București, Piața Lahovary 1A, sc. F, ap. 40
tel.: (01) 211.07.80 ; fax: (01) 211 08 00

Tipărit la: Donnelley Polish American Printing Company, Cracovia, Polonia

ISSN 1582-1153

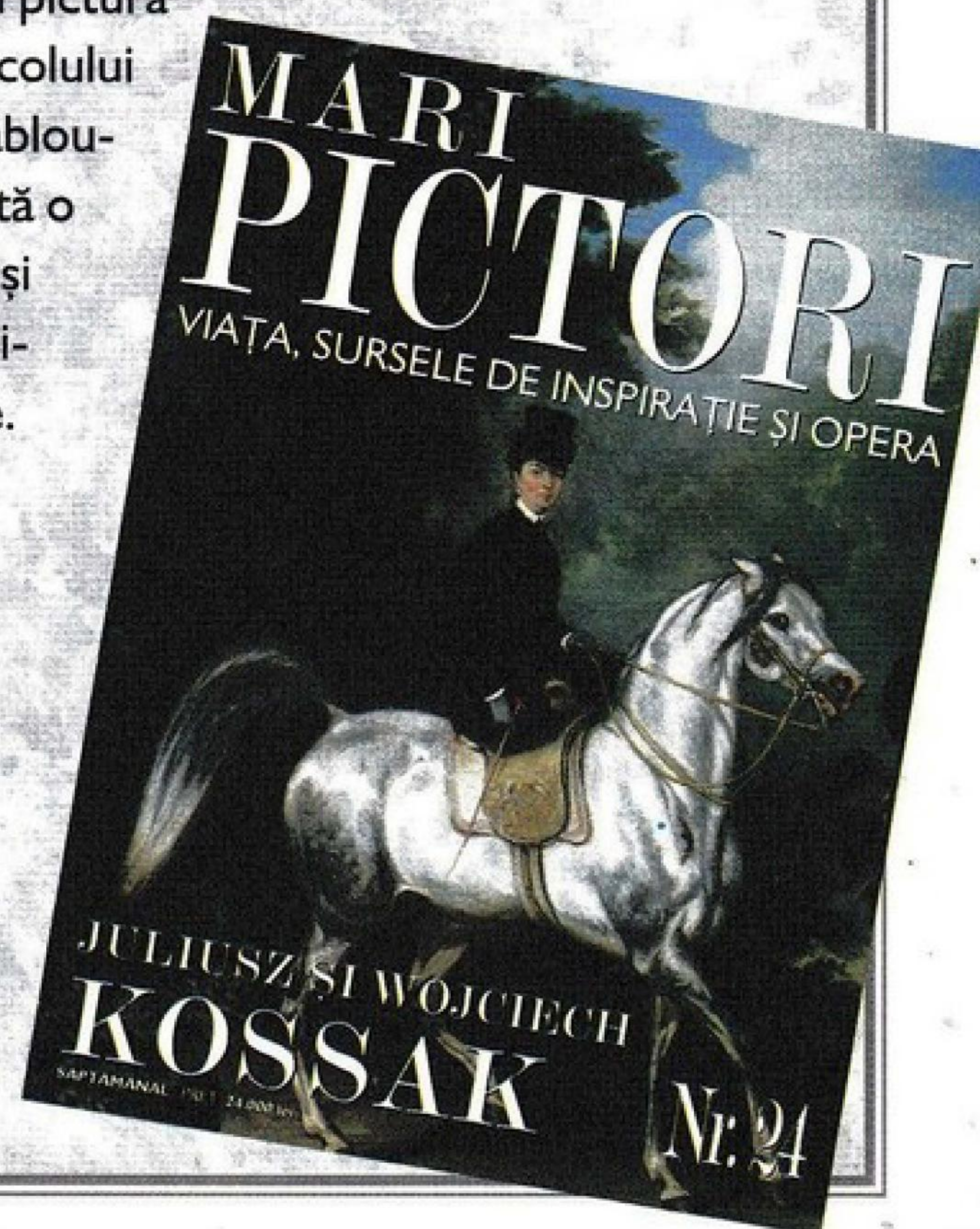
COLECȚIA

În fiecare săptămână apare câte un nou volum al colecției, care, în cele 32 de pagini, îi prezintă pe acei pictori care au exercitat o mare influență asupra epocii lor. Fiecare volum cuprinde reproduceri de înaltă calitate, biografia autorului, analiza celor mai importante opere ale sale și modul în care au fost realizate. Fiecare număr poate fi colecționat în bibliorafturile speciale care se găsesc la toate punctele de difuzare a presei.

Important: Dacă ați pierdut unul din exemplarele colecției noastre, nu ezitați să ne contactați! Telefonați la redacție (01-211.07.80), lăsați-vă numele și adresa și indicați numerele dorite – acestea vă vor fi trimise prin poștă. Plata se va face la ridicarea coletului.

ÎN NUMĂRUL VIITOR: JULIUSZ ȘI WOJCIECH KOSSAK

Juliusz și Wojciech Kossak sunt reprezentanții cei mai de seamă ai curentului istoric (ilustrând scene de bătălie) din pictura poloneză a secolului al XIX-lea. Tablourile lor prezintă o istorie a vieții și tradițiilor nobilimii poloneze.

Jean-Auguste-Dominique Ingres

Jean-Auguste-Dominique Ingres a fost cel mai mare dintre cei cinci frați ai săi. Tatăl său, pictor și bun profesor de desen, și-a inițiat fiul în domeniul artei, rămânând însă un artist provincial, dar care s-a bucurat de o mare popularitate. Fiul său a fost și el curând remarcat de profesori. Tânărul Ingres pleacă la studii la Paris și acolo întâlnește gloria.

▲ PORTRETUL LUI INGRES

Copia autoportretului lui Ingres de Luigi Calamatta (1802-1869) și Jean-Antoine Houdon (1741-1828)

1835; 23 x 22 cm

Gravură

Musée Bonnat, Bayonne

Ingres la vârsta de 55 de ani, când era director la Villa Medici din Roma

Jean a fost fiul lui Joseph Ingres și al Annei Moulet, fiica unui cunoscut peruchier. S-a născut la 29 august la Montauban, în sud-vestul Franței. În copilărie, a fost poreclit „Ingrou", care, în dialectul din Languedoc, înseamnă „micul Ingres". Majoritatea pânzelor sale, pictorul le-a semnat: J. Ingres, indicând prenumele Jean ca fiind primit conform obiceiului. În corespondența sa folosește însă cel mai adesea toate cele trei prenume.

Educația la Toulouse

Încă din copilărie, când Jean-Auguste-Dominique începe să picteze, își semnează tablourile „Ingres fiul". Până la moarte, va păstra un adânc respect și o mare recunoștință tatălui său, care a știut să-i transmită propriile sale pasiuni: pictura și muzica (îl învață pe micuțul Jean să cânte la vioară). Joseph Ingres, dorind să-l încurajeze pe fiul său să persevereze în ambele sfere ale artei, se mută împreună cu el la Toulouse, lăsând restul familiei la Montauban. În anul 1791, la vârsta de unsprezece ani, Ingres începe să studieze artele plastice la Academia din Toulouse, la clasa maestrului Joseph Roques (1756-1857). Continuă să cânte la vioară și, în anul 1794, devine a doua vioară în orchestra teatrului din Toulouse. Oare în felul acesta își câștigă banii de studii? Nu putem fi siguri de acest lucru, sunt presupuneri însă bazate pe veniturile destul de modeste ale tatălui său. Ingres face progrese rapide – mai ales la desen – obținând multe premii. Roques îl îndeamnă să plece la Paris, unde Ingres ar putea studia cu maestrul Jacques-Louis David (1748-1825). Mai târziu, Ingres își va exprima gratitudinea față de Roques; de pildă, într-o scrisoare din anul 1844 putem citi: „Stimate prieten și maestru, marele meu maestru – căci numai datorită Ție și la Tine am întâlnit primele întruchipări ale frumosului (...)".

Studiile la Paris

În august 1797, Ingres își ia vioara și, întovărășit de fiul lui Roques, se urcă în diligența ce pleca spre Paris. În capitală, se numără printre cei șaizeci de studenți care asistă la cursurile de pictură și de sculptură ale lui David. Studenții sunt împărțiți în trei grupe. Printre ei sunt așa-zișii „mizerabili", adică cei care „se îngrijesc" să fie murdari și care fumează cel puțin trei pipe pe zi; „bărboșii", care poartă bărbi și iubesc temele biblice, precum și „aristocrații", care preferă teme izvorâte din istoria Evului Mediu sau din Renaștere. Ingres se împrietenește cu membrii acestei ultime grupe și, în special, cu François-Marius Granet (1775-1849) care-i va deveni cu timpul unul dintre cei mai apropiați prieteni. Dintre sculptori, se împrietenește cu italianul Lorenzo Bartolini. Se gândește în primul rând la muncă. Uneori, face impresia unui însingurat, atât de mare îi este maturitatea caracterului și dorința de a lucra. Iată cum este descris de unul dintre colegi: „La școală, era unul dintre cei mai silitori elevi. Această trăsătură, asociată cu seriozitatea, lipsa frivolității și a spontaneității a făcut ca Ingres să participe foarte rar la nebuniile care se petreceau în jurul lui. De aceea el studia cu mai mare perseverență și atenție decât majoritatea studenților".

Talentul lui Ingres este remarcat de David,

> „Sensibilitatea mea extremă și dorința neastâmpărată de glorie nu-mi dau pace"
>
> INGRES, 1806

care îl pregătește pentru concursul Prix de Rome. Acest premiu i-ar fi permis să-și continue studiile în Italia. Prima dată Ingres se înscrie la examen în anul 1800, obținând premiul al doilea. În anul 1801, încearcă din nou. De data aceasta iese câștigător și primește o bursă de patru ani la Roma, fiind în același timp acceptat ca student la Academia Franceză. Din păcate, finanțele imperiului francez fuseseră epuizate în războaiele napoleoniene, și tânărul pictor va trebui să aștepte cinci ani înainte de a pleca în Italia. În toată această perioadă, lucrează foarte mult. Execută numeroase copii după operele maeștrilor aflate în muzeele pariziene, îmbogățite cu prada de război obținută de armata napoleoniană în urma războaielor cu Italia și Olanda. Execută numeroase schițe după modelele antice, și aceste desene îi vor folosi în pregătirea gravurilor de mai târziu. În anul 1806, reușește până la urmă să plece în Italia, lăsând la Paris o tânără logodnică, pe Julie Forestier.

VAZĂ ETRUSCĂ: CRATER CIRCULAR

Louvre, Paris

Ingres a fost un cunoscător al antichităților și colecționar de vaze etrusce

ITALIA, A DOUA PATRIE A LUI INGRES

În drum spre Italia, Ingres traversează Alpii, apoi se oprește la Torino, Milano, Parma, Modena, Bologna și Florența. Locuiește deja de ceva vreme în Roma, când ajung până la el criticile aspre la adresa tablourilor trimise Salonului parizian de Arte Frumoase, în anul 1806. Îi scrie unui prieten: „Salonul a devenit teatrul rușinii mele. Sunt victima ignoranței, a relei voințe și a calomniilor". Rănit și amărât, lucrează cu febrilitate pentru a alunga melancolia care îl cuprinsese. La fel ca și ceilalți bursieri ai Academiei Franceze, trebuie să facă dovada progreselor la studii, prezentând nuduri și copii ale marilor maeștri. În încheiere este obligat să picteze un tablou istoric de dimensiuni mari. Ingres muncește fără întrerupere, fapt care duce la ruperea logodnei cu Julie, deoarece părinții doreau să o mărite cât mai repede.

În anul 1810, când i se termină bursa de studii, tânărul pictor se hotărăște să rămână la Roma, guvernată la acea vreme de francezi. Mulți funcționari francezi domiciliați la Roma îi comandă portrete, lucru care îi permite să-și câștige existența. Cu acești bani cumpără la rândul său picturi italiane primitive și gravuri. Colecționează antichități grecești și latine, îl interesează arta etruscă. În anul 1812, se îndrăgostește de Laura Zoega, fiica unui arheolog danez, și le scrie părinților o scrisoare rugându-i să-și dea acordul în vederea căsătoriei. Din motive necunoscute căsătoria nu mai are loc. În schimb, în luna decembrie a anului 1813, Ingres se căsătorește cu Madeleine Chapelle.

Din păcate, căderea regatului Neapole și a imperiului napoleonian în anul 1814 complică situația financiară a artistului. În același an moare și tatăl lui Ingres, iar Madeleine dă naștere unui copil mort. În anul 1817 moare mama artistului. În acești ani grei, operele sale sunt primite în mod defavorabil de critică și de Salonul parizian; în anul 1819, primește porecla ironică de pictor „gotic".

VIAȚA ÎN TOSCANA

Lorenzo Bartolini, vechiul prieten al lui Ingres, locuiește la Florența, în Toscana, unde și-a câștigat renumele ca sculptor. La invitația lui, în iunie 1819 Ingres împreună cu soția sa sosesc la Florența. Vor locui la familia Bartolini vreme de câteva luni, după care se vor întoarce peste un an și vor închiria o locuință separată. Soții Ingres se despart de Bartolini din cauza unor certuri și încetează să se mai viziteze. Probabil Madeleine nu a suportat lipsa de griji a familiei Bartolini, ea însăși fiind foarte atentă la cheltuielile casei.

În Florența, Ingres încearcă să își câștige existența pic-

tând. Din păcate, concurează cu un alt pictor francez, care îi acaparează clienții. Curajoasa Madeleine ține piept greutăților financiare. Câțiva ani mai târziu, mărturisește: „Am cunoscut sărăcia sub toate aspectele ei. (...) În timpul șederii la Florența adesea nu aveam nici pâine în casă, iar brutarul nu mai era de acord să ne dea pe datorie". Din fericire, Madeleine îl despovărează pe pictor de grijile de zi cu zi. În 1818, Ingres scrie următoarele: „Mariajul nostru, îndrăznesc să afirm cu tărie, poate servi ca exemplu".

Întoarcerea triumfală

În anul 1824, Ingres se hotărăște să meargă la Paris personal cu un tablou reprezentând o scenă religioasă, pe care intenționează să-l expună la Salon. Pânza este prezentată în același timp cu *Măcelul din Chios* al lui Delacroix. De această dată criticii îi apreciază opera în mod pozitiv, în opoziție cu lucrarea lui Delacroix. Elogiile se țin lanț. În ianuarie 1825, Ingres primește Legiunea de Onoare, iar în iunie este ales membru al Academiei de Arte Frumoase. Își deschide propriul său atelier pe malul stâng al Senei, nu departe de Academia la care va preda începând din anul 1829. În anul 1834, este ales în fruntea ei. Încep să apară comenzile oficiale.

Cu excepția unei scurte șederi la Montauban în toamna anului 1826, Ingres aproape că nu mai părăsește Parisul. Își conduce propriul atelier cu o disciplină desăvârșită, dar și cu autoritate paternă, ceea ce-l face să fie foarte iubit de studenți. Unul dintre aceștia, Hippolyte Flandrin (1809-1864) primește în anul 1832 premiul Prix de Rome. Este un succes atât pentru elev, cât și pentru profesor.

Director la Villa Medici

În decembrie 1834, soții Ingres pleacă din nou la Roma, deoarece artistul fusese numit director al Academiei Franceze de la Roma. Ajung pe 1 ianuarie 1835. Elevii de la Villa Medici (sediul Academiei Franceze de la Roma, aflată în strânsă legătură cu Academia de Arte Frumoase de la

▲ François-Marius Granet: Biserica catolică Trinita del Monti și Villa Medici

1808; 48,5 x 61,5 cm
Louvre, Paris

În timpul șederii la Roma, Ingres s-a ocupat de restaurarea clădirii Villa Medici și de reconstruirea grădinilor

◀ Jean Alaux: Atelierul lui Ingres de la Roma

1818; 55,5 x 46 cm
Musée Ingres, Montauban

Tabloul îi reprezintă pe Jean și Madeleine Ingres în liniștea căminului lor de la Roma, în anul 1818

▲ Lorenzo Bartolini

1820; 108 x 85 cm
Louvre, Paris

Ingres l-a găsit la Florența în anul 1819 pe Lorenzo Bartolini, sculptor și fost coleg de atelier

Tatăl artistului

În anul 1855 Ingres a scris: „Tatăl meu s-a născut cu un talent rar întâlnit pentru artele frumoase. Spun arte, căci a fost în același timp un pictor minunat, sculptor și chiar arhitect". Joseph Ingres ar fi fost, după părerea fiului său, „cel mai mare artist al epocii sale", dacă ar fi avut posibilitatea să studieze în tinerețe la Paris. „Desena minunat, picta miniaturi, era profesor de desen". Tatăl lui Ingres era interesat nu numai de operele de artă, ci și de muzică. Era un tenor înzestrat și cânta la vioară, instrument la care fiul său, pictorul, va cânta până la sfârșitul vieții.

Portretul lui Joseph Ingres

Nedatat;
75 cm în diametru
Desen în cărbune
Louvre, Paris

▼ DOAMNA INGRES, DIN NEAMUL RAMEL
1852; 34,5 x 26,5 cm
Cărbune, acuarelă
Musée Bonnat, Bayonne
Ingres nu a lăsat multe portrete ale celei de-a doua soții, în schimb, Madeleine i-a pozat foarte des

JEAN-ANTOINE BAIL: ATELIERUL DE DESEN DE LA ACADEMIA DE ARTE FRUMOASE ▶
1855;
Musée Gadagne, Lyon
În anul 1829, Ingres a fost numit profesor de desen la Academia de Arte Frumoase. Își dă demisia din această funcție în anul 1851, la vârsta de șaptezeci și unu de ani

Paris), de care Ingres s-a ocupat ca un adevărat tată vreme de șase ani la rând, îl primesc cu mare entuziasm. Împreună cu Madeleine, creează o atmosferă familială, dar și de lucru. Duminica, directorul organizează concerte, în timpul cărora cânta la vioară. Mai mult decât orice îi place opera Don Juan a lui Mozart în interpretarea lui Charles Gounod (1818-1893), și el bursier al Academiei. Gounod discuta adesea cu Ingres despre muzică, iar conversațiile lor se prelungesc până noaptea târziu. Compozitorul își amintește: „Doamna Ingres, care cădea din picioare de oboseală și nesomn, trebuia să închidă capacul pianului pentru a ne determina și pe noi să ne despărțim și să ne retragem la culcare".

La Roma, Ingres îl cunoaște și se împrietenește cu Franz Liszt (1811-1886), care dă un spectacol la Villa Medici special pentru bursierii și directorul ei. Ingres preferă în mod categoric acest fel de întâlniri, decât marile recepții oficiale.

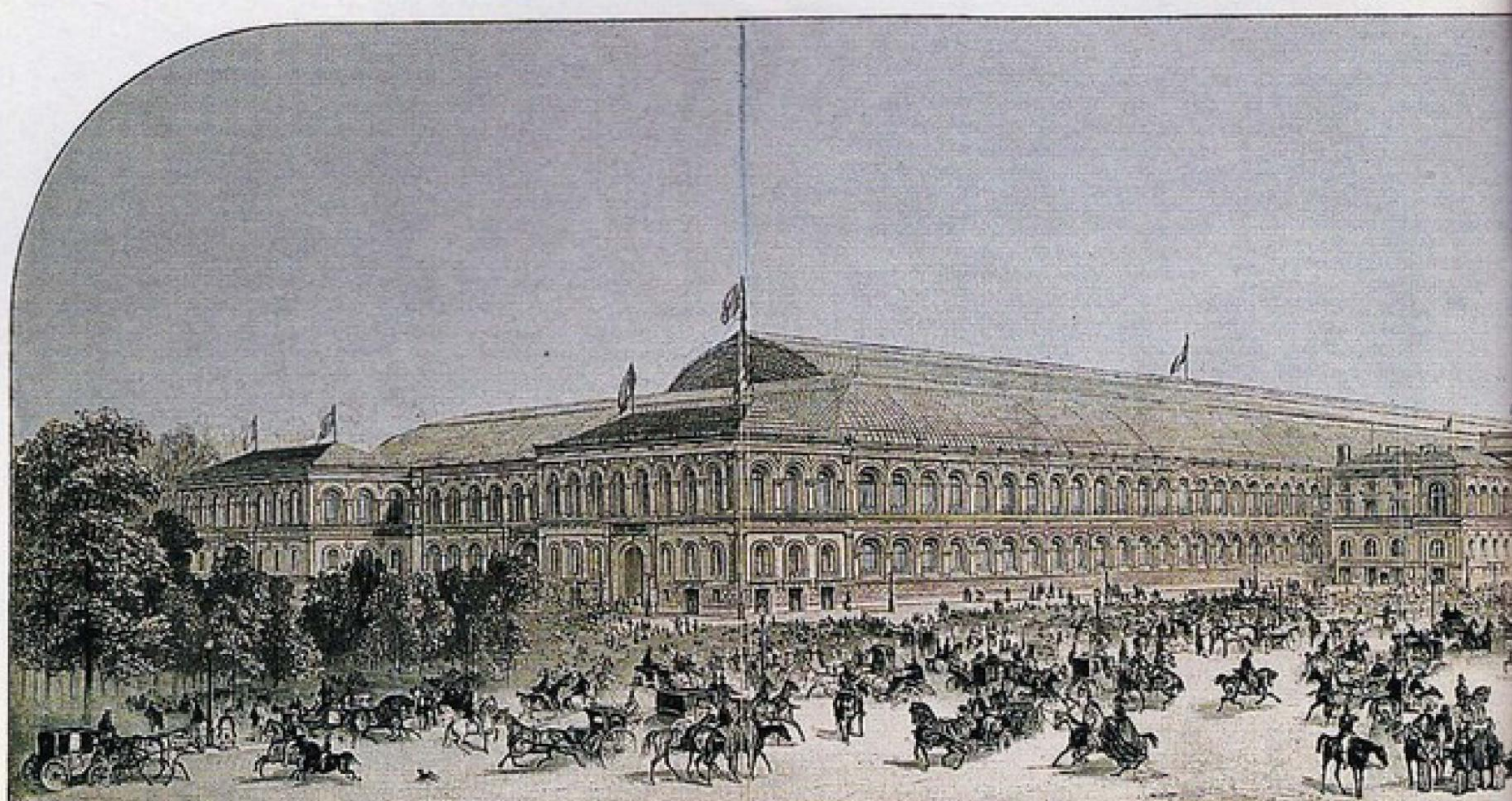
În luna august a anului 1837, izbucnirea epidemiei de holeră tulbură liniștea Academiei. Unul dintre studenți, după trei zile de boală, moare. Cei rămași, speriați de amenințarea unei eventuale contaminări, vor să plece. Ingres le interzice tuturor să părăsească locuința, încuie ușa și impune carantină, iar pentru destinderea atmosferei, citește cu glas tare din Plutarh. Măsurile luate de Ingres se dovedesc a fi eficiente, căci nici unul dintre bursierii Academiei

MADELEINE, O SOȚIE-MODEL

Madeleine datorează căsătoria sa cu Ingres asemănării cu vara sa Adela, care locuiește la Roma. Pictorul o place foarte mult pe Adela, dar, din păcate, aceasta este deja căsătorită. Tânăra femeie îl îndeamnă pe artist să corespondeze cu vara sa, care locuiește în Franța și care seamănă foarte mult cu ea. După numai câteva scrisori, Madeleine, de profesie modistă, sosește în septembrie 1813 la Roma, pentru a se întâlni cu Ingres. Se plac imediat și deja pe 4 decembrie are loc cununia. După douăzeci de ani de căsătorie, Ingres scrie: „Sunt fericit datorită bunei mele soții, cea mai bună și cea mai nobilă dintre femei. Căsnicia este unica mea fericire". Numai moartea Madeleinei, survenită în anul 1849, îi desparte.

PORTRETUL MADELEINEI CHAPELLE ▶
1814; 21,5 x 14,8 cm;
Cărbune și acuarelă pe hârtie
Musée Ingres, Montauban

PORTRET AL ARISTULUI LA OPTZECI ȘI OPT DE ANI ▶

1858; 64 x 53 cm
Galleria degli Uffizi, Florența

În anul 1858, o galerie vestită i-a comandat lui Ingres un autoportret. Acesta va fi ulterior copiat de mulți dintre studenții săi

DATE BIOGRAFICE

1780 – Jean-Auguste-Dominique Ingres se naște pe 29 august la Montauban, în sud-vestul Franței

1797 – Ingres sosește la Paris

1801 – Primește Prix de Rome (călătoria la Roma este amânată cu cinci ani)

1806 – Își începe primul sejur la Roma, unde va sta până în anul 1818

1813 – Ingres se însoară cu Madeleine Chapelle

1814 – Joseph Ingres, tatăl artistului, moare la Montauban

1817 – Anna Moulet, mama artistului, moare la Montauban

1819 – Ingres se mută la Florența, unde va rămâne până în anul 1824

1824 – Întoarcerea la Paris

1825 – Primește Legiunea de Onoare, devine membru al Academiei de Arte Frumoase

1834 – Ingres devine conducătorul Școlii de Arte Frumoase din Paris; în decembrie pleacă la Roma, unde fusese numit director al Academiei Franceze. Rămâne la Roma până în anul 1841

1849 – Pe 27 iulie moare Madeleine, soția artistului

1852 – Ingres se însoară cu Delphine Ramel

1867 – Jean-Auguste-Dominique Ingres moare pe 14 ianuarie, la Paris

Franceze rămași la Roma nu va cădea pradă epidemiei.

GLORIA

În aprilie 1841, îi expiră mandatul de conducător al Academiei Franceze, și soții Ingres părăsesc Roma. La Paris îi așteaptă numeroase proiecte și gloria. Un mare banchet, la care participă patru sute douăzeci și șase de persoane, sărbătorește întoarcerea lui Ingres în capitala franceză. Este primit de regele Ludovic Filip și se împrietenește cu succesorul la tron, Prințul d'Orléans.

> „Era seducător de naiv și de sensibil, ieșea în evidență printr-o prospețime a sentimentelor pe care rareori o întâlnești la o persoană considerată de mulți ca fiind un poseur"
>
> CHARLES GOUNOD, 1896

Ingres privește cu un ochi critic Salonul. Dorește să invite la expozițiile organizate de el în propriul său atelier oaspeți aleși cu mare grijă. Succesul său enorm și moda pentru pictura sa fac ca artistul să primească numeroase comenzi, mai ales pentru portrete. Încearcă să evite aceste comenzi pentru a-și putea dedica, în sfârșit, timpul căutării propriului drum în pictură. Intenționează, de asemenea, să realizeze o mare frescă în palatul Dampierre, situat în sud-vestul Franței.
În februarie 1849, Madeleine se rănește la picior. Timp de câteva luni suferă din cauza cangrenei și moare pe 27 iulie. Moartea ei tulbură ordinea din viața artistului, care se baza în toate pe soția lui. Timp de treizeci și șase de ani, Madeleine l-a ferit pe pictor de singurătate și de greutățile vieții. Curând după moartea soției sale, Ingres scria: „Totul s-a sfârșit. Ea nu mai este, nu mai există nici casa mea, sunt frânt și tot ce pot să mai fac este să plâng de disperare". Pictorul se mută. Renunță, de asemenea, la pictarea frescei din Palatul Dampierre. Prietenii, văzând disperarea pictorului, i-o prezintă pe Delphine Ramel. Ingres a scris despre aceasta: „Nu este nici prea tânără, nici prea bătrână, e cumsecade". Se însoară cu domnișoara Ramel pe 15 aprilie 1852, la vârsta de șaptezeci și unu de ani, ea având patruzeci și trei. Delphine își intră foarte bine în rolul de soție dedicată, care ia asupra sa toate grijile zilnice, un rol ce mai devreme fusese îndeplinit de Madeleine. În anul 1852, nepotul lui Napoleon I reinstaurează monarhia în Franța și primește numele de Napoleon al III-lea. Ingres este recunoscut în mod oficial ca pictor al Curții.

În timpul Expoziției Mondiale din anul 1855, a fost organizată o retrospectivă a operelor sale, o alta similară fiindu-i dedicată lui Delacroix. Cei doi pictori, ostili unul față de celălalt, sunt în egală măsură apreciați și aclamați de oficialitățile imperiului. În încheierea expoziției, Napoleon al III-lea îi acordă lui Ingres crucea de mare ofițer al Legiunii de Onoare. În anul 1862, artistul devine senator. Copleșit de onoruri, Jean-Auguste-Dominique Ingres moare la 11 ianuarie 1867, secerat de o pneumonie.

▼ Expoziția mondială din 1855, de la Paris, Palatul Industriei, Champs-Elysées

Domnișoara Rivière – 1806

Cele trei tablouri înfățișând familia Rivière nu au fost pictate cu intenția de a forma un întreg unitar. Expuse la Salon în anul 1806, tablourile au surprins publicul. Silul lor era prea greu de definit pentru receptorii contemporani. Inițial, pictorul a primit o comandă pentru potretul lui Philibert Rivière, consilerul statului. Este o pânză relativ mare – similară oarecum portretului *Doamna Rivière*, care va fi realizat mai târziu. Primul tablou este dreptunghiular, al doilea – oval. Ultima pânză, *Domnișoara Rivière*, este cea mai mică dintre toate.

Stilul fiecărui portret este diferit. În portretul *Domnul Rivière* se mai observă încă influența lui David (1748-1825). Modelul stă într-un fotoliu, purtând un surtuc brun și pantaloni bej. Personajul se reliefează clar pe fundalul neutru. Liniile orizontale definite de brațul stâng îndoit și de picioarele încrucișate sunt tipice pentru stilul lui David. Ele îi conferă consilierului o plăcută siguranță de sine. Liniile curbe, ondulate și transversale care străbat lucrarea ce o prezintă pe doamna Rivière ne trezesc o altă senzație. Tocmai în acest portret delicat și senzual este evident stilul lui Ingres. Artistul pictează pânzele cu o strădanie neobișnuită; felul în care acestea sunt compuse, precum și tehnica folosită contureazǎ și reliefează frumusețea personajului învăluit în catifea și mătase. Se pot observa ușoarele deformări anatomice, vizibile spre exemplu la degete, care parcă sunt lipsite de articulații sau în construcția brațului stâng. Aceste mici imperfecțiuni se pot remarca și în alte tablouri ale sale, fapt care atrage asupra lui numeroase critici.

▲ DOMNUL RIVIÈRE
1805; 116 x 89 cm
Louvre, Paris

▲ DOAMNA RIVIÈRE
1805; 116,5 x 81,7 cm
Louvre, Paris

În tabloul *Domnișoara Rivière* proporțiile între coșul pieptului și brațe nu sunt foarte academice, însă ele conferă un efect de frumusețe și de un farmec insolit. Caroline, în vârstă de 13 ani, îmbrăcată într-o rochiță albă, capă de hermină și mănuși lungi de antilopă domină în întregime peisajul verde care formează fundalul pânzei. Părul pieptănat lins, gâtul descoperit și puritatea liniilor fac ca acest portret să ne ducă cu gândul la arta Evului Mediu. De aceea artistul este poreclit pictor „gotic". Ingres va răspunde acestor critici: „Niciodată gâtul unei femei nu este prea lung". Ingres, un desenator genial, suferă din cauză că nu înțelege criticile care îi sunt aduse. În tablourile sale caută modalitatea de a exprima frumosul, și nu realismul. Fetița este îmbrăcată ca mama ei, într-o rochie lungă, caracteristică stilului Empire, cu talie ridicată. Este copil, dar, în același timp, femeie. Va intra în istorie imortalizată în acest tablou plăcut. Domnișoara Rivière va muri în anul 1807, la vârsta de paisprezece ani.

DOMNIȘOARA RIVIÈRE ►
1806; 100 x 70 cm
Louvre, Paris

INGRES.

Femeie care se îmbăiază – 1808

◀ FEMEIE CARE SE ÎMBĂIAZĂ, CUNOSCUTĂ ȘI SUB NUMELE DE FEMEIE CARE SE ÎMBĂIAZĂ APARȚINÂND LUI VALPINÇON (SAU MAREA FEMEIE CARE SE ÎMBĂIAZĂ)
1808; 146 x 97,5 cm
Louvre, Paris

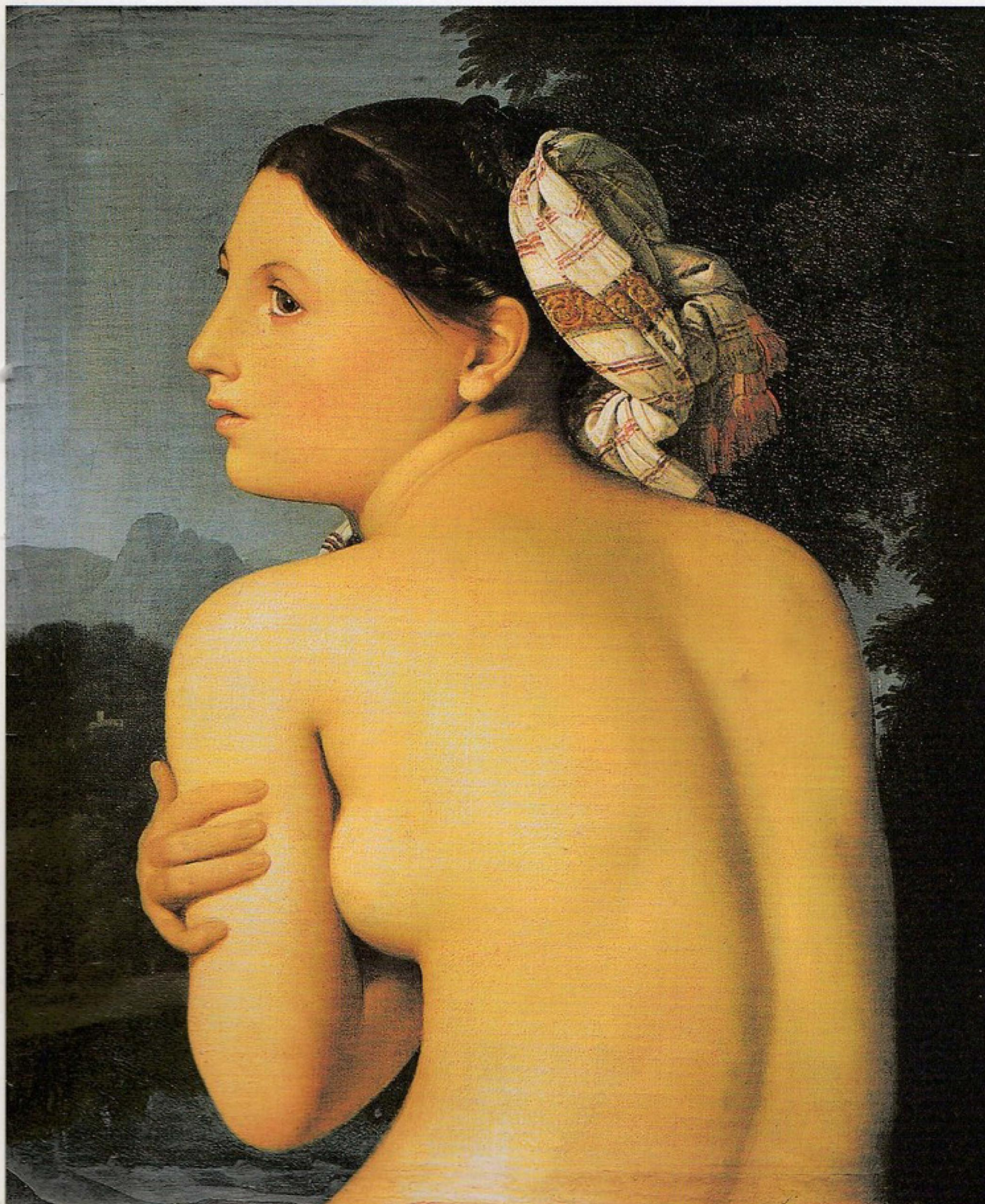
▼ FEMEIE CARE SE ÎMBĂIAZĂ VĂZUTĂ PE JUMĂTATE
1807; 51 x 42 cm
Musée Bonnat, Bayonne

Ingres a pictat în anul 1808, în timpul primei șederi la Villa Medici, o femeie întoarsă cu spatele, care se pregătește să facă baie. Femeia stă pe niște perne moi, părul îl are înfășurat într-o basma, de brațul stâng îi atârnă un cearșaf de mătase. La picioarele ei zace aruncat neglijent un pantof roșu. Se lasă pradă gândurilor înainte de a inta în cadă, învelită parțial într-o pânză împodobită cu o mică fântână arteziană sub forma unui cap de leu. Nu i se vede chipul, ci doar i se conturează puțin pleoapele și vârful nasului.

„Nu cred că există un judecător mai aspru al tablourilor mele decât eu însumi. Cu cât progresez mai mult și cu cât văd mai clar, cu atât devin mai tiran cu mine însumi"

INGRES, 1806

Ingres ne înfățișează o femeie frumoasă, de o goliciune desăvârșită, dar, în același timp, îi acoperă fața, fapt care sporește senzualitatea. Personajul este învăluit într-o lumină aurie, ce subliniază formele trupului cu carnație uniformă. Ingres afirma: „Formele frumoase sunt esențiale și pline, iar detaliile lor nu deranjează întregul compoziției". Ca de obicei în lucrările lui Ingres, contururile sunt desenate foarte clar, extraordinar de curat, sporind senzația de liniște caracteristică stilului său.

Pictorul și fotograful american Man Ray (1890-1976) a observat în forma spatelui *Femeii care se îmbăiază* o vioară. El realizează chiar în anul 1924 o fotografie renumită, inspirată nemijlocit de acest tablou, intitulată *Vioara lui Ingres.* (Dragostea lui Ingres pentru acest instrument a fost izvorul unei expresii devenite populară în limba franceză: „vioara lui Ingres", ceea ce înseamnă o activitate efectuată de plăcere, în opoziție cu cele înfăptuite din obligație.) Un mare admirator timpuriu al acestei pânze a fost Edgar Degas (1834-1917). A văzut tabloul la un prieten de-al său, tatăl cunoscutului colecționar Edouard Valpinçon, al cărui nume este adesea asociat cu pictura. Degas a fost cel care l-a convins pe Valpinçon să împrumute tabloul pentru Expoziția Mondială din anul 1855.

Femeie care se îmbăiază văzută pe jumătate a fost, se pare, un exercițiu pentru tabloul *Femeie care se îmbăiază,* executat în anul 1808. Tabloul, pictat cu un an mai devreme, este construit pe baza confruntării unor planuri care estompează profunzimea spațială a compoziției. Suprafața plană a tabloului este accentuată de contururi și de linia coloanei vertebrale. Tabloul emană liniște, o senzualitate caldă, tipică pentru toate nudurile de femei ale lui Ingres.

Jupiter și Thetis – 1811

Tema antică reprezentând întâlnirea lui Jupiter cu Thetis a fost destinată de Ingres pentru executarea unui tablou istoric, ce urma să încununeze perioada petrecută cu bursă la Villa Medici. Și-a dorit ca această operă să fie divină. „Trebuie să emane de la distanță miros de ambrozie" – a spus Ingres. Această dragoste a autorului pânzei *Femeie care se îmbăiază* pentru arta greacă l-a iritat pe David, care preferă arta romană. Când Ingres a terminat pânza în 1811, nu mai era bursier al Academiei Franceze, dar continua să locuiască la Roma. Problemele de sănătate – slăbiciuni cauzate de accese de astm și de reumatism – îi încetinesc ritmul de lucru. Tabloul este gata pentru Salonul de la Paris din anul 1811. După expunerea pânzei, este aspru criticat – conform părerii criticilor, capul lui Jupiter nu este suficient de nobil, torsul este disproporționat, iar gâtul lui Thetis diform... Mai târziu, peste o sută de ani, în 1929, un medic va afirma că umflarea gâtului lui Thetis este o consecință a disfuncționalității glandei tiroide. Pe seama acestei deformări s-a spus aproape totul, cu excepția lucrurilor cu adevărat esențiale – că așa a dorit Ingres să fie. În arta sa – cu excepția portretelor făcute la comandă – Ingres încearcă să găsească forma perfectă, să transmită frumusețea absolută și nu se preocupă deloc de realismul compoziției.

Pentru executarea tabloului, a apelat la gravurile englezului John Flaxman (1755-1826), autor al ilustrațiilor Iliadei lui Homer. La scenele cu Thetis, care îl imploră pe Jupiter să-l salveze pe fiul ei Ahille, Ingres a mai adăugat un amănunt, care conferă acestei rugăminți o rezonanță copilăroasă și tandră totodată; tălpile ambelor personaje se ating, dând astfel glas pasiunii care-i leagă pe cei doi îndrăgostiți. Compoziția este pictată în tonuri pure ce contrastează cu albastrul sever al cerului. Ca de obicei, trupurile au contururi clare, tabloul nu are profunzime. Acest gen de pictură care aplatizează formele îi conferă lui Thetis un alb marmoreean, caracteristic figurilor antice.

Cu trei ani mai devreme, Ingres pictase la Roma tabloul *Oedip și Sfinxul,* un nud eroic prezentat fară emfază sau impulsivitate. Și aici anatomia pierde în favoarea frumuseții adevărate căutate de pictor. Piciorul drept al lui Oedip nu se încadrează în axa corpului, nu corespunde proporțiilor piciorului stâng, dar se armonizează cu restul liniilor din compoziție.

JUPITER ȘI THETIS ▶
1811; 327 x 260 cm
Musée Granet, Aix-en-Provence

NOTĂ TEHNICĂ

Pentru executarea tabloului *Oedip și Sfinxul,* Ingres a folosit o pânză neregulată, zgrumțuroasă. A acoperit-o cu un strat de grund și fond roșu care se reflectă în culoarea cerului și în carnația caldă a pielii lui Oedip. Pe această suprafață, a desenat contururile cu cărbune și cretă. Le-a subliniat apoi cu ajutorul unei pensule delicate înmuiată într-o nuanță brună, obținută cel mai probabil din chihlimbar. Cu aceeași pensulă a pictat umbrele și le-a estompat cu o alta ceva mai lată. Semiumbrele, ca în cazul pânzei galbene, le-a executat la sfârșit cu un strat gros de culoare.

OEDIP ȘI SFINXUL ▶
1808; 189 x 144 cm
Louvre, Paris

INGRES

Visul lui Ossian – 1813

◄ Visul lui Ossian
1813; 348 x 275 cm
Musée Ingres, Montauban

„Însușindu-ne ideile altora, învățăm să ne descoperim pe noi înșine"

Ingres

Tablourile *Romulus, învingătorul lui Akron* și *Visul lui Ossian* s-au născut ca urmare a unei comenzi destinate decorării palatului Quirinale din Roma, unde Napoleon I și-a stabilit în anul 1812 rezidența. Primul trebuia să fie așezat în salonul împărătesei, cel de-al doilea urma să împodobească tavanul dormitorului împăratului. Această comandă întruchipa o mai veche dorință a artistului care visa să fie recunoscut ca pictor istoric, căci la începutul secolului al XIX-lea acesta este în pictură un curent considerat foarte nobil. Neoclasicismul necesită teme majore demne de operele clasicilor.

În *Romulus* pictorul îl prezintă pe fondatorul Romei, ca un Cezar-triumfător, într-o compoziție amintind de frizele antice. Figura învingătorului ne trimite în mod clar la istoria napoleoniană, care caută modele în faptele împăraților romani.

Pictând *Visul lui Ossian,* Ingres se raportează la poemele epice ale bardului celt cunoscut sub numele de Ossian, un erou legendar din secolul al III-lea. Întovărășind în multe expediții regele, Ossian își sfârșește viața orb, cântând faptele neobișnuite ale familiei sale și moartea fiului său, Oscar. Aceste texte, la modă la începutul secolului al XIX-lea printre pictorii neoclasici, au fost scrise, de fapt, în secolul al XVIII-lea de scriitorul scoțian James Macpherson (1736-1796).

Scena este scăldată în lumina lunii, extraordinară în întreaga operă a lui Ingres. În afara amintitului bard – unicul personaj real din această compoziție – ne atrage atenția un grup de personaje prezentate cu ajutorul luminilor și umbrelor. Din partea stângă, soția întinde spre el o mână; din dreapta, fiul său Oscar, cu coif și straie de război, stă în picioare pe un nor abia schițat, aproape imaterial. În partea centrală, harpiști acompaniază cântecul bardului. La fel ca pânza sa de mai târziu – *Roger salvând-o pe Angelica* –, *Visul lui Ossian,* din punctul de vedere al tehnicii folosite, ne dă senzația că a fost pictat în decoruri artificiale, de carton, ce ne duc cu gândul la o scenă de teatru.

Notă tehnică

Ingres consacră mult timp pentru pregătirea tablourilor sale istorice. Studiază capul, mâinile și picioarele fiecărui personaj pe modele vii. Își ruga modelul să adopte poza sculpturii antice sau a personajului înfățișat de basorelief sau de câte o vază grecească. Mai întâi modelul pozează nud. Apoi artistul îl îmbracă în straie și observă cu mare atenție faldurile materialului, mișcarea acestuia și reflexia luminii. Adună documentația pentru arhitectură și pentru mobilele din epoca respectivă. Abia după asemenea pregătiri trece la pictarea pânzei în ulei. Ingres își creează tablourile pe baza numeroaselor schițe executate în cărbune sau tuș.

▼ Romulus, învingătorul lui Akron
1812; 276 x 530 cm
Louvre, Paris

Doamna de Senonnes – 1814-1816

Doamna de Senonnes ▶
1814-1816; 106 x 84 cm
Musée Beaux-Arts, Nantes

La începutul carierei sale, Ingres își câștiga existența pictând portrete la comandă, fiind neîntrecut. De obicei, își roagă modelele să adopte o poză naturală. Le pictează „en face", stând în picioare sau șezând, într-un interior cu fundal unitar sau în fața unui peisaj. La vârsta de treizeci și patru de ani, Charles Cordier este un înalt funcționar în administrația franceză la Roma. Este pictat cu simplitate, pe fundalul unui peisaj italian, unde ruinele unui templu se învecinează cu case obișnuite. Bărbatul stă sprijinit în cot de o stâncă (pe care pictorul și-a depus semnătura), poartă o haină neagră cu o vizibilă panglică roșie a Legiunii de Onoare, pictată, cu siguranță, mult mai târziu. Gulerul alb scrobit, semănând cu o coroană de flori, îi scoate în evidență forma capului. Fața este frumoasă, delicat conturată de un joc de lumini și umbre, culoarea este întinsă fără să fie păstoasă.

Pictând portretul *Doamnei de Senonnes*, Ingres păstrează aceeași delicatețe a tușei. Lucrează cu așterneri ușoare, aplecate, umbrind ușor fața femeii. Bjuteriile celei portretizate sunt bogate și sclipitoare, făcând dovada poziției sociale a soțului doamnei de Sononnes. Dantele, panglici și bijuterii împodobesc rochia purpurie. Mâinile îi sunt acoperite de inele cu pietre prețioase și perle care se armonizează perfect cu albul și roșul rochiei, precum și cu șalul de cașmir indian. Poza doamnei de Senonnes, precum și expresia chipului ei plin de demnitate și distincție nu-i ascund sensibilitatea, redată printr-o serie de linii moi și arabescuri. Luminozitatea brațelor acoperite de un șal transparent și materialul rochiei care face ape se reflectă în oglinda întunecată din partea stângă a tabloului. Doar silueta doamnei reflectată în oglindă pare să fie luminată de flacăra lumânării.

▲ **Charles-Joseph-Laurent Cordier**
1811; 90 x 69,5 cm
Louvre, Paris

◀ **Doamna Marcotte de Sainte Marie**
1826; 93 x 74 cm
Louvre, Paris

Un principiu similar în construirea tabloului a folosit Ingres și zece ani mai târziu în portretul *Doamnei Marcotte de Sainte-Marie*, de data aceasta efectul este totuși altul. În partea superioară a tabloului, fundalul este întunecat și unitar, în partea inferioară se găsește o sofa acoperită de satin portocaliu. Doamna Marcotte, deși îmbrăcată într-o rochie bogată și elegantă din tafta maro, ne dă senzația unei persoane modeste, liniștite și îngândurate.

Prezentarea și compararea acestor trei tablouri arată geniul lui Ingres în arta portretisticii, specie pe care a executat-o pe tot parcursul vieții, deși nu-i mai acordă aceeași atenție. Consideră totuși portretele o pierdere de timp.

„Domnul Ingres a fost mai ales interesat de portrete și într-adevăr acest gen i-a adus cele mai mari și mai fondate succese“

CHARLES BAUDELAIRE, 1855

Marea Odaliscă – 1814

În anii 1813 și 1814, Joachim Murat, regele Neapolelui, și soția lui Carolina, sora împăratului Napoleon I, îi fac lui Ingres mai multe comenzi, printre care și *Odalisca*. La vremea când pânza trebuie predată, Regatul Neapolelui cade. Tabloul rămâne la Roma, fapt ce înrăutățește situația financiară a lui Ingres. Totuși, artistul este cel puțin sigur că pânza nu va dispărea precum s-a întâmplat cu *Femeie dormind*, un alt nud de femeie executat, de asemenea, la comanda familiei Murat.

Charles Baudelaire (1821-1867) a scris în anul 1848: „Domnul Ingres este fericit și mai ales eficient numai atunci când talentul său se luptă cu farmecul unei frumuseți tinere. Mușchii, curburile corpului, umbrele gropițelor din obraji, liniile unduioase ale pielii, totul este perfect. Dacă insula Citera i-ar comanda lui Ingres un tablou, acesta nu ar fi, cu siguranță, nici frivol, nici hilar precum pânza lui Watteau, ci dimpotrivă, solid și reconfortant ca iubirea antică".

Acest nud reprezentând silueta zveltă a unei femei întinse posedă farmecul discret și senzualitatea *Femeii care se îmbăiază*. Ca și aceasta, odalisca este întoarsă cu spatele la noi, dar ne arată totuși chipul. Mai mult chiar, ne observă cu ochii săi mari, lipsiți de gene, atât de tipici picturii lui Ingres. Însă cele mai caracteristice sunt liniile cursive ale trupului femeii. Purtând doar un turban pe cap și câteva bijuterii, se odihnește pe un pat acoperit cu țesături bogate. Draperii groase din damasc feresc trupul ei gol de ochi indiscreți. Umerii și capul ies în evidență pe fundalul întunecat, care îi pune în valoare luminozitatea pielii. Linia orizontală trasată de corpul celei care se scaldă se întinde pe toată suprafața pânzei și conferă întregii scene o pace netulburată nici măcar de privirea pătrunzătoare a femeii. Trăsăturile feței sunt regulate, conturate de trăsături ușoare și totuși precise, precum și de o umbră subtilă. *Odalisca* ne încântă printre altele și prin contrastul între poza statică și fluența formelor sale.

Datorită unor tonuri cromatice clare și agreabile pe care pictorul le-a folosit pictând trupul, se creează senzația că acesta este la fel de armonios precum coada unui păun deschisă în evantai. Curbura spatelui pare să nu se mai termine... dintr-un motiv simplu – odalisca are cu trei vertebre mai mult decât normal! Șoldurile sunt prea largi, gâtul răsucit, sânul rău poziționat chiar sub axilă, iar piciorul stâng legat în mod bizar de restul corpului. Însă Ingres și-a permis în mod conștient să deformeze trupul. Dacă ar fi pictat *Odalisca* respectând cu rigurozitate anatomia și principiile academice ale picturii, ar mai fi fost ea, oare, atât de neobișnuită și fermecătoare?

▼ MAREA ODALISCĂ
1814; 91 x 162 cm
Louvre, Paris

„Recunosc cu mare plăcere faptul că idealul lui Ingres este pe jumătate alcătuit din sănătate, pe jumătate dintr-o liniște care se învecinează cu indiferența, aproape ca idealul antic, adăugându-i curiozitatea și minuțiozitatea artei contemporane. Această asociație conferă adesea operelor lui un farmec bizar"

CHARLES BAUDELAIRE, 1855

Roger salvând-o pe Angelica – 1819

Alegându-și o temă literară, și anume un fragment din „Orlando furioso" de Ariosto (1474-1533), Ingres intenționează să realizeze un tablou istoric de mari dimensiuni. Pe o pânză măsurând 150 x 200 cm, artistul pictează o scenă în care Roger o eliberează pe Angelica din ghearele balaurului. Fundalul și stâncile golașe contrastează cu finețea personajelor. Roger și Angelica sunt la fel de frumoși amândoi, cu toate că au fost pictați în două stiluri diferite. Roger în armura poleită cu aur adoptă o poziție barocă, subliniată de mișcările veșmintelor și de linia lancei. Încalecă un armăsar bizar, cu spinare de cal și cap de vultur, care dă impresia că a fost lipit ulterior pe pânză și că nu făcea parte din ansamblul compozițional chiar de la început. Trupul zvelt și alb al Angelicăi creează și el impresia unui colaj. Are capul lăsat pe spate, ochii întorși spre salvatorul ei, părul lung împodobit cu perle – Angelica este o jertfă adusă balaurului, jertfită și repudiată. Tabloul, cumpărat de Ludovic al XVIII-lea, a ornat sala tronului de la Versailles între anii 1820-1823, ulterior fiind mutat la Muzeul Luxembourg.

ROGER SALVÂND-O PE ANGELICA ▶
1819; 147 x 199 cm
Louvre, Paris

▼ DON PEDRO DIN TOLEDO SĂRUTÂND SABIA LUI HENRIC AL IV-LEA
1814; 45 x 37 cm
Musée des Beaux-Arts, Pau

Tabloul *Don Pedro din Toledo sărutând sabia lui Henric al IV-lea* se înscrie în seria tablourilor istorice de dimensiuni mici, care s-au bucurat de un mare succes. Tema de inspirație în cazul acestor tablouri Ingres a găsit-o în biografia lui Henric al IV-lea, regele Franței. Scena are loc la Louvre, în

sala Cariatidelor. Don Pedro, ambasador al Spaniei la curtea lui Henric al IV-lea, observă sabia regelui în mâinile unuia dintre pajii săi, îngenunchează și sarută arma. Deoarece Don Pedro este reprezentantul unei împărății dușmane, gestul său care simbolizează vasalitatea este cu atât mai semnificativ. A fost o vreme când, regele Henric al IV-lea, revoltându-se împotriva politicii de hegemonie a Spaniei, se pregătea de război. Această intenție nu a fost dusă la îndeplinire, căci regele francez a murit asasinat de mâna lui Ravaillac.

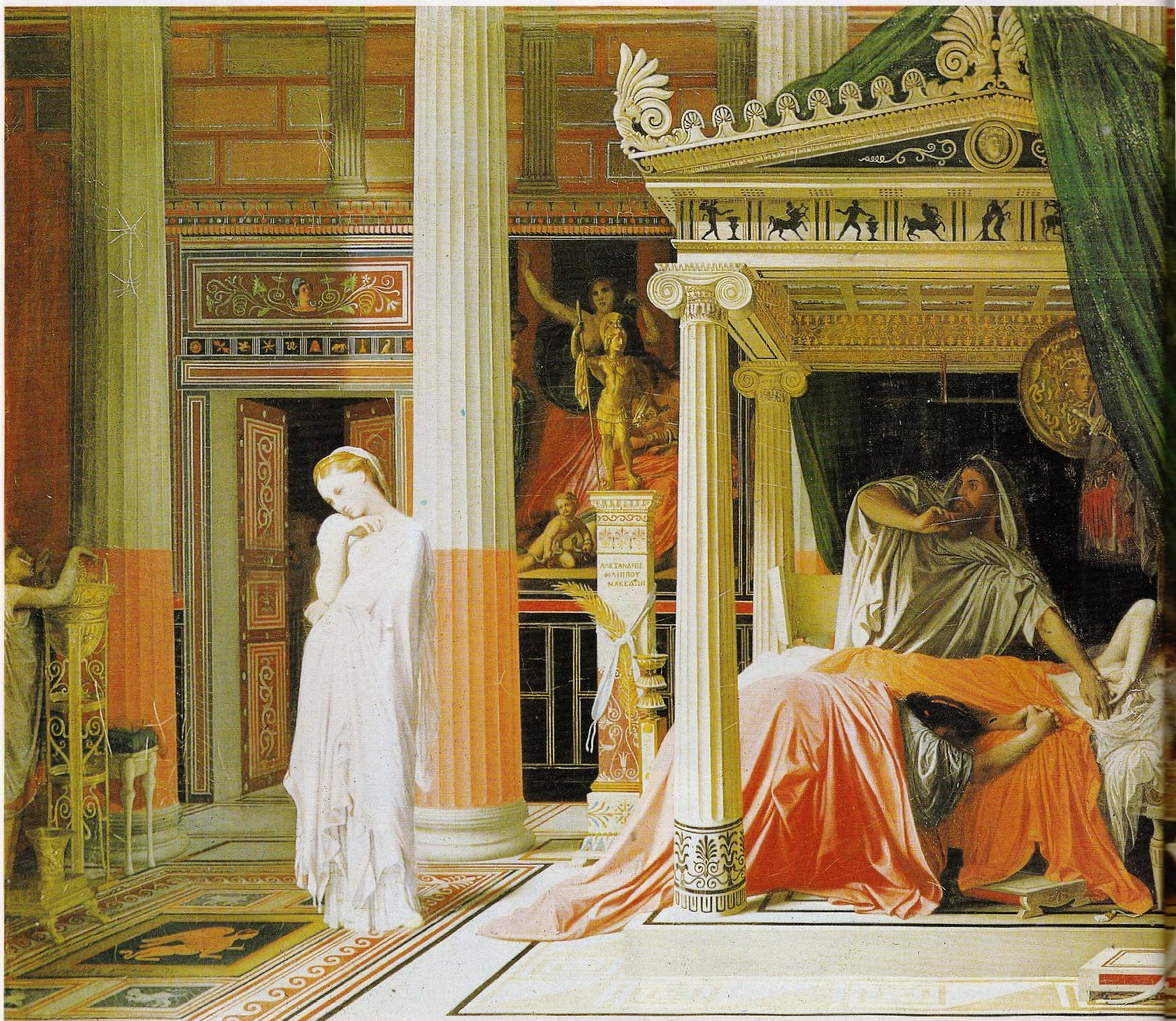
Ingres se chinuie cu această formă de pictură, spunând despre ea: „... mă dezgustă acești monștri pe care îi pictez, fie vorba între noi, cu o grijă exagerată; în realitate, din cauză că sunt atât de mici și de subtile, aceste lucrări îmi iau la fel de mult timp precum tablourile mari". Fundalul este pictat în grabă, aceste personaje concentrând întreaga atenție a artistului și fiind executate cu o mare precizie și măiestrie.

Antioh și Stratonike – 1840

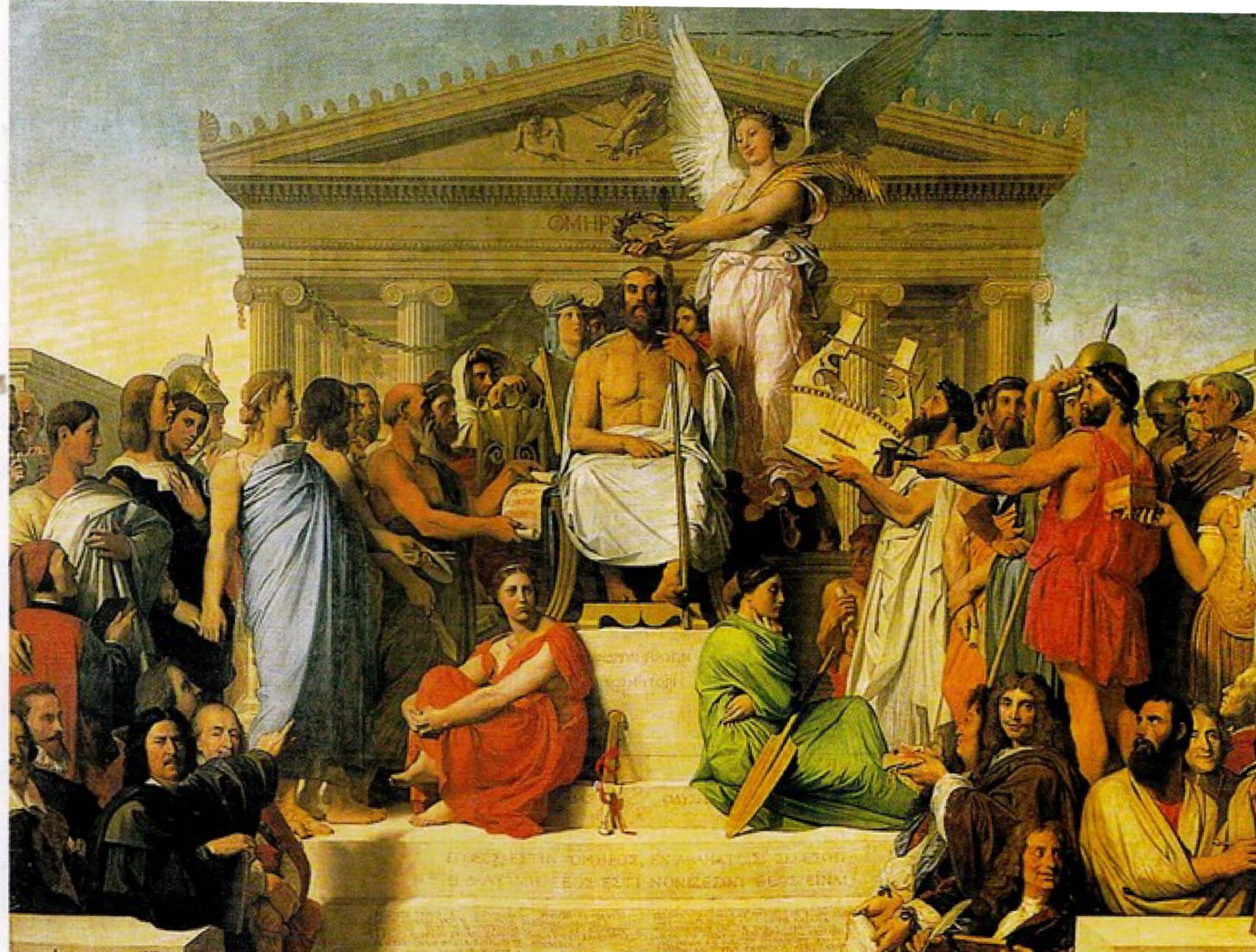
Imensa pânză intitulată *Apoteoza lui Homer* îl prezintă pe Homer încununat cu o coroană de lauri de către Victoria, zeița înaripată a biruinței. Un an întreg se scurge de la data la care a fost comandat tabloul până când pânza este terminată. Acest timp Ingres l-a dedicat în cea mai mare măsură strângerii unei documentații foarte detaliate referitoare la toate personajele pe care intenționa să le prezinte. În pofida frumuseții neasemuite a detaliilor, compoziția tabloului este destul de rigidă. Iliada și Odiseea, două dintre cele mai importante poeme ale lui Homer, sunt simbolizate prin cele două femei așezate la picioarele poetului. În partea stângă a tabloului, îmbrăcată într-o rochie roșie, stă Iliada, lângă ea, sabia simbolizând războiul troian, iar în partea dreaptă Odiseea, cu vâsla de pe vaporul lui Ulise sprijinită de picior.

Acest grup central este înconjurat de o mulțime în care pot fi recunoscuți printre alții: pictorii – în stânga Rafael (1483-1520) văzut din profil, în straie negre, și Nicolas Poussin (1594-1665), chiar în prim-plan, în negru, cu

▼ **ANTIOH ȘI STRATONIKE**
1840; 57 x 98 cm
Musée Condé, Chantilly

Apoteoza lui Homer ▶
1827; 386 x 515 cm
Louvre, Paris

mâna întinsă în direcția Antichității – un exemplu de urmat; în partea dreaptă, Alexandru cel Mare în armură și Molière (1622-1673), care privește înspre spectatori, iar în mână ține o mască de teatru.

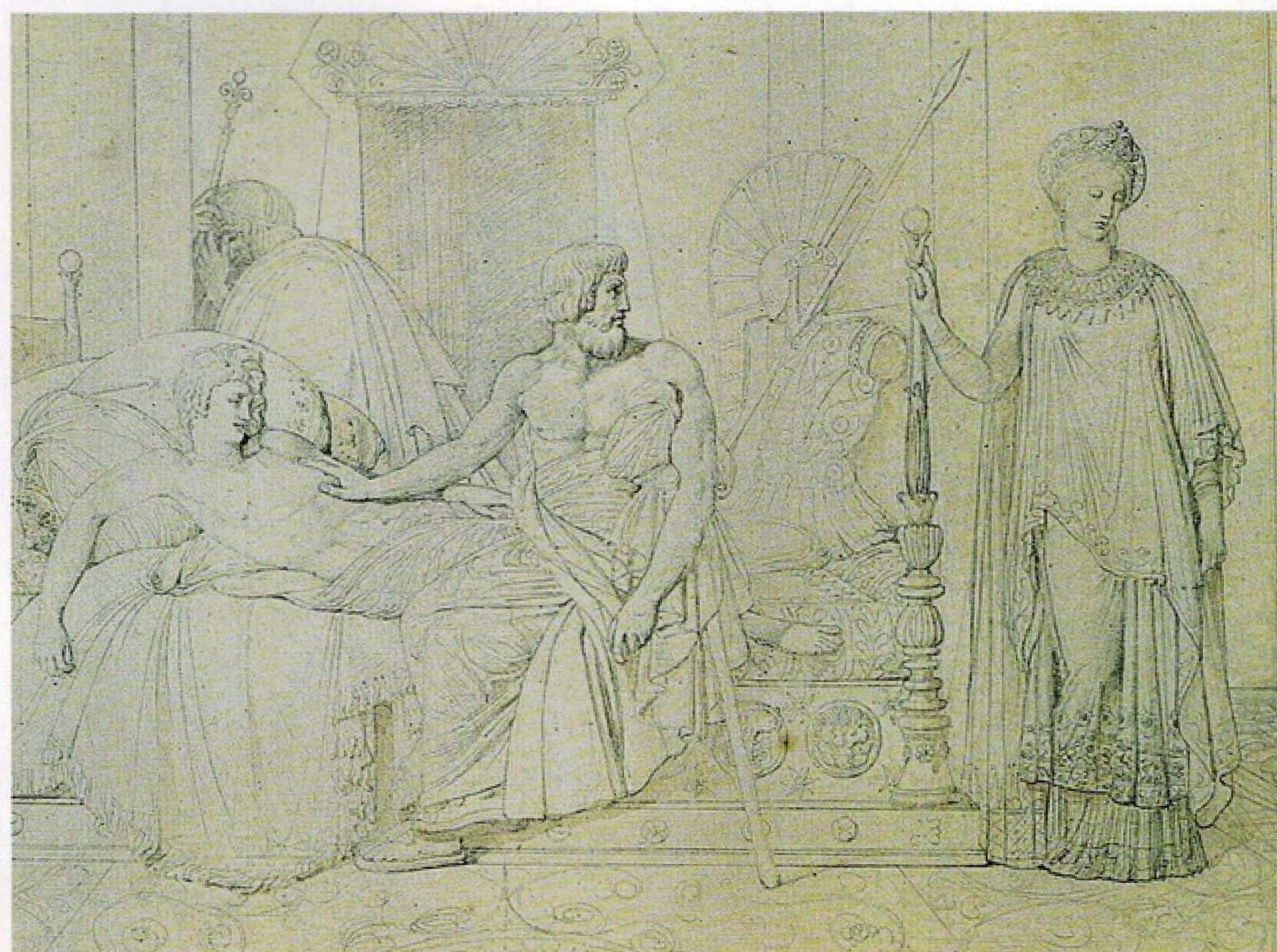
Tabloul în stilul neoclasicist intitulat *Antioh și Stratonike*, foarte reușit, este una dintre puținele compoziții pictate de Ingres în timpul celei de-a doua șederi la Roma. Responsabilitățile cu care era investit de conducerea Villa Medici nu-i mai lăsau artistului mult timp pentru o muncă de creație. Această perioadă se va materializa doar în numeroase portrete executate în cărbune și în câteva tablouri, printre care se găsește și prima versiune a pânzei *Odalisca cu sclavă*, o temă pe care Ingres o va aborda mai târziu.

Antioh și Stratonike se raportează la istoria povestită de Plutarh, autorul grec din secolul I: Antioh, fiul regelui Siriei, moare din dragoste pentru mama sa vitregă și soacră totodată, Stratonike. Tânara femeie intră în camera bolnavului în timp ce medicul îi ia pulsul. Acesta intuiește imediat cauza bolii care îl macină pe Antioh.

Fundalul tabloului este împrumutat din frescele de la Pompei, și executarea acestuia Ingres o încredințează lui Victor Baltard (1805-1874), un bursier al Academiei franceze. Ingres apelează, de asemenea, după ajutor la frații Balze și la Flandrin pentru executarea mobilelor, lirei și a draperiilor. Unul dintre bursierii care l-a ajutat atunci pe Ingres își amintește că „trăirile maestrului erau atât de puternice, încât acesta pur și simplu plângea". Astfel, desenul *Antioh și Stratonike* executat în anul 1807 sugerează că artistul se gândea deja la prezentarea acestei teme de multă vreme.

▼ **Antioh și Stratonike**
Cca. 1807; 29 x 40 cm
Desen în cărbune și sanguină pe hârtie
Louvre, Paris

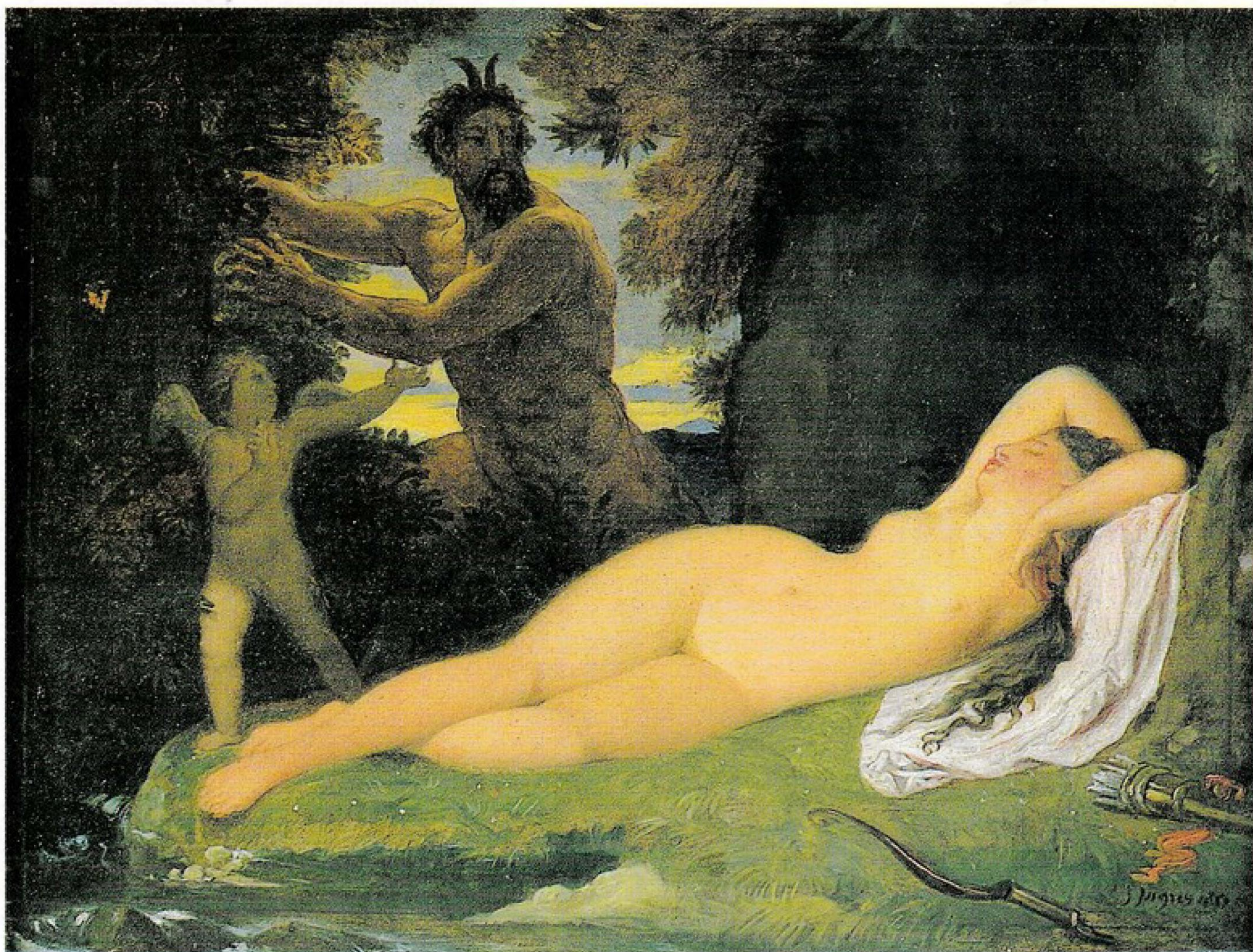
Izvorul – 1856

Tabloul intitulat *Izvorul* este una dintre cele mai renumite și mai populare pânze ale lui Ingres. Personajul reprezentat este asemănător cu cel din tabloul *Venus cu diademă,* pictat cu câțiva ani mai devreme. Cu ajutorul a doi ucenici, Ingres revine la această Venus și o transformă într-o alegorie plină de prospețime și farmec. Stând în apă, cu piciorul stâng ușor îndoit, tânăra fată ține pe umăr un ulcior. Poza și modalitatea în care Ingres o reprezintă pe femeie ne duc cu gândul la o statuie grecească. Trupul ei cu carnație albă se reliefează pe un fond unitar, amintindu-ne de frumusețea odaliscelor pictate mai devreme. Contrastul dintre liniile senzuale ale trupului și inocența care i se citește pe chip face ca scena prezentată să fie în același timp simplă și manieristă. Pânza *Izvorul* repurtează un succes imediat, multe persoane fiind dornice să achiziționeze tabloul. Pictorul își vinde lucrarea cu un preț extraordinar de mare. Scriitorul Théophile Gautier (1811-1872) este fascinat de acest tablou datorită frumuseții lui nevinovate, iar poetul Théodore de Banville (1823-1891), inspirat de pânza *Izvorul,* scrie „Naiadele argentiniene", un poem publicat în anul 1861. *Izvorul* intră în colecția muzeului Louvre în anul 1878 și, chiar în același an, tânărul Seurat execută copia acestuia.

Cu tabloul *Jupiter și Antiope,* Ingres continuă ciclul de prezentare a iubirilor lui Jupiter. La patruzeci de ani după pictarea pânzei *Jupiter și Thetis,* pictorul abordează povestea de dragoste a fiicei regelui Tebei seduse de zeitatea travestită într-un satir. Pictorul prezintă momentul în care zeul, în tovarășia lui Amor, o întâlnește din întâmplare pe Antiope care doarme în pădure. Zeus este prezentat în același mod ca în tabloul *Jupiter și Thetis,* ca un personaj impunător, pictat în culori tomnatice ce se armonizează cu coloristica frunzelor. Jupiter își relevă adevărata față pentru a-și putea croi drum prin pădure. În schimb, trupul Antiopei este o prezență strălucitoare care se evidențiază pe fundalul întunecat. Desenul și modalitatea în care Ingres a pictat pânza ne poartă cu gândul la tehnica utilizată în tabloul *Odaliscă cu sclavă,* lucrare pe care Ingres a executat-o probabil cu ajutorul unuia dintre ucenicii săi, pictorul Paul Flandrin (1811-1902). Poziția trupului femeii este aidima, chipul este similar, numai mâna stângă este prezentată altfel. Pictând mâna lui Antiope, Ingres deformează încă o dată proporțiile pentru a surprinde postura adormită și liniștea frumoasei femei. Pictorul va reveni adesea la asemenea personaje feminine nu numai pentru a executa tablouri concrete, primite la comandă, ci și – sau poate mai ales – pentru că, fascinat fiind de forma ideală sublimată, o va căuta toată viața.

▼ JUPITER ȘI ANTIOPE

1851; 32 x 43 cm
Muzeul Orsay, Paris

ODALISCĂ CU SCLAVĂ ▶

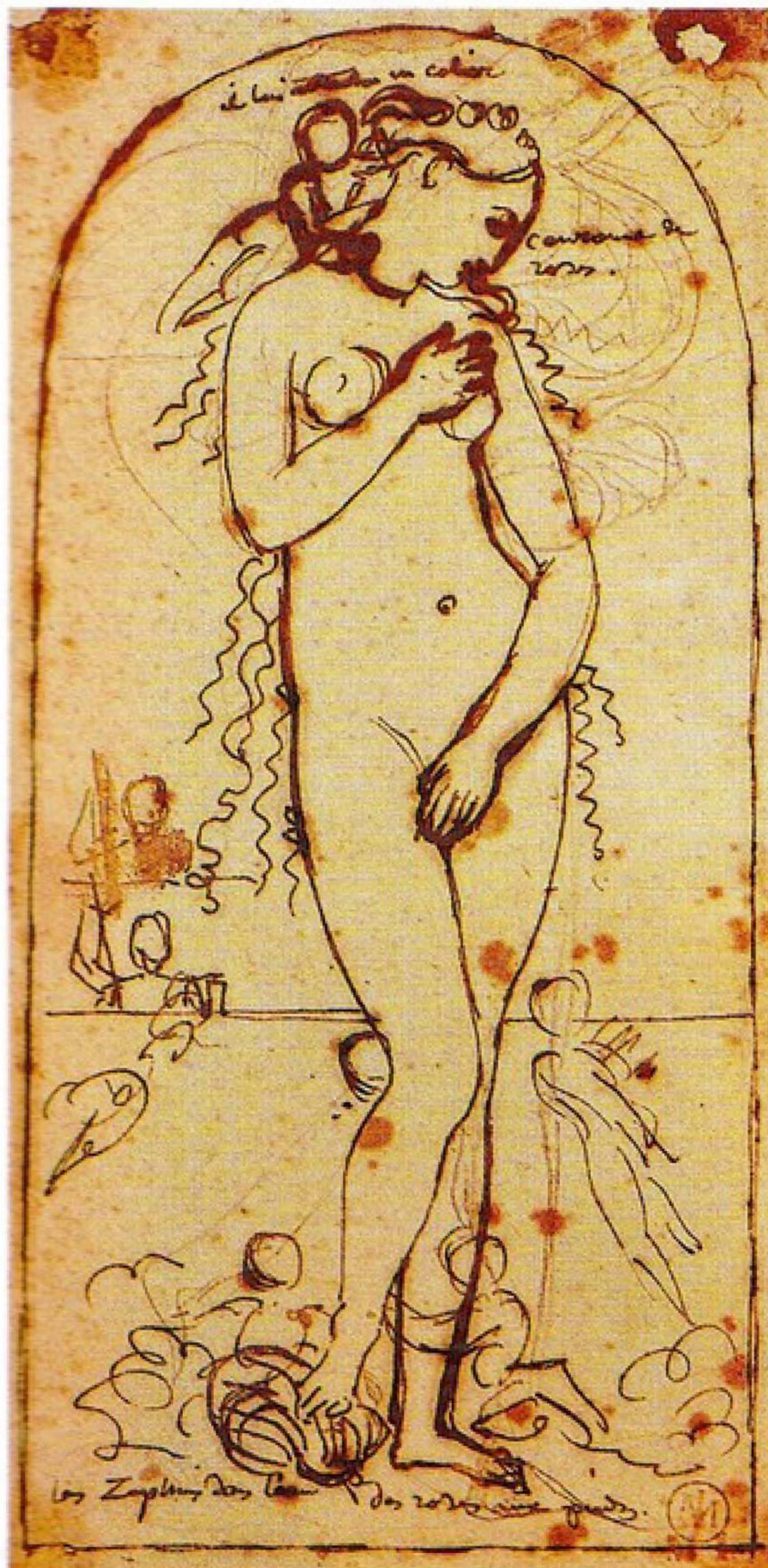
1842; 76 x 105 cm
Walters Art Gallery, Baltimore

IZVORUL ▶

1856; 163 x 80 cm
Muzeul Orsay, Paris

▼ STUDIU VENUS CU DIADEMĂ

Desen în peniță
Musée Ingres, Montauban

Baia tuceascӑ – 1862

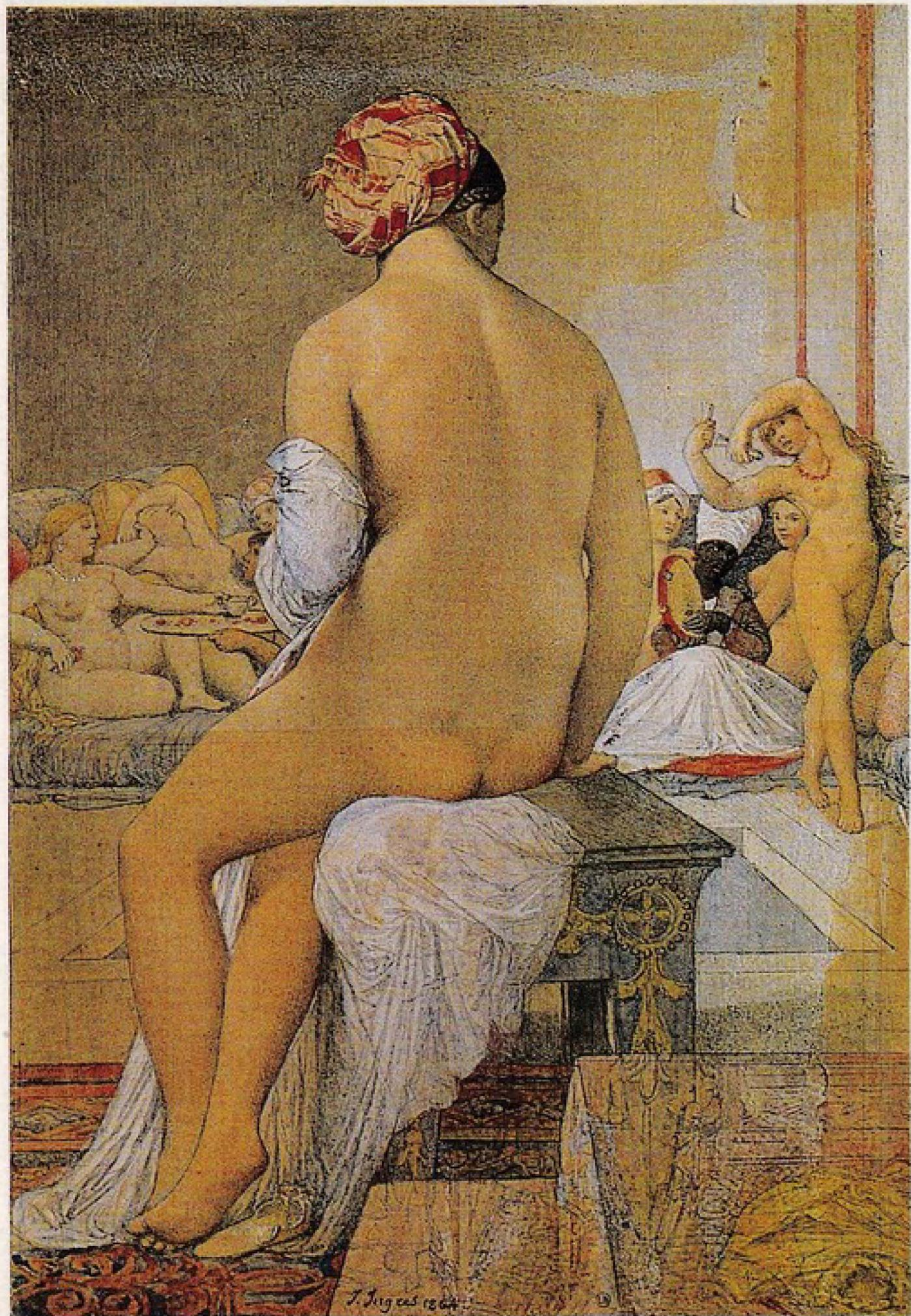
Tabloul *Baia turcească* înglobează toate frumusețile goale care i-au traversat opera. Artistul pictează aceasta capodoperă la vârsta de optzeci de ani. Este în culmea carierei sale. Abordând acest subiect, pictorul ilustrează admirația sa pentru antichitate, precum și anumite similitudini cu motivele orientale foarte la modă în secolul al XIX-lea. Artistul a citit povestirea scrisă de Lady Montagu, o scriitoare engleză din secolul al XVIII-lea, soția ambasadorului Marii Britanii la Constantinopole, în care aceasta descrie cea mai frumoasă baie turcească din oraș: „Erau acolo aproape două sute de femei care se îmbăiau (...). Doamnele erau tolănite pe divanuri acoperite cu perne și covoare bogate. Sclavele le pieptănau".

„Toate erau goale, așa cum le-a creat Dumnezeu. Nu vedeai la nici una vreo poziție indecentă sau vreun gest lasciv"

LADY MONTAGU

În partea centrală a tabloului recunoaștem figura *Femeii care se îmbăiază,* cântând la mandolină. Femeia care stă întinsă în partea dreaptă pe perne ne amintește de *Antiope* sau *Odaliscă cu sclavă.* Este soția artistului, Madeleine Chapelle, pe care Ingres a pictat-o de nenumărate ori. Văzută din profil cu mâinile împreunate, femeia cu plete blonde este poate chiar Lady Montagu, care privește cu atenție întreaga scenă, păstrând totuși distanța. Lady Montagu a scris: „Femeia care mi s-a părut a fi cea mai respectată (...) m-a invitat să iau loc lângă ea. (...). Atât de mult au insistat încât în cele din urmă a trebuit să-mi deschei cămașa și să le arăt corsetul desfăcut. (...) După o gustare, mi-au adus cafea și tot felul de cosmeticale, semn de mare respect. Două sclave îngenuncheate îmi netezeau părul, basmaua și veșmintele".

Tabloul, destinat prințului Napoleon, fiul împăratului Napoleon al III-lea, a fost returnat de soția prințului, prințesa Clotilde, care l-a considerat prea indecent. În anul 1862, artistul schimbă forma inițială pătrată a tabloului. Forma rotundă îl constrânge pe pictor să cuprindă în tablou și personajul care doarme în partea dreaptă a tabloului. De asemenea, trebuie să adauge în tablou, în partea stângă, figura unei femei care cântă la tamburină, iar în fundal o femeie cu turban. Carnația trupurilor oferă o întreagă gamă cromatică, începând de la alb până la negru, trecând prin tonuri de galben și maro. Lumina se revarsă numai asupra unei singure femei și anume asupra aceleia din tabloul *Femeie care se îmbăiază.* Ea este pictată în cu totul alt stil decât tovarășele ei, ceea ce conferă întregii scene o notă ireală. *Baia turcească* este un vis al artistului a cărui viață se apropie de sfârșit.

◀ MOTIV DIN BAIA TURCEASCĂ CU FEMEIE CARE SE ÎMBĂIAZĂ
Nedatat; 34,3 x 23,5 cm
Acuarelă
Musée Bonnat, Bayonne

◀ SCHIȚE PENTRU BAIA TURCEASCĂ
Înainte de 1860;
62 x 49 cm
Cărbune
Louvre, Paris

◀ BAIA TURCEASCĂ

1862; 110 cm diametru
ulei pe pânză lipită pe lemn
Louvre, Paris

Ingres, un clasic în vremuri revoluționare

Ingres, născut în preziua Revoluției Franceze, își începe cariera de pictor sub domnia lui Napoleon I. Este prieten cu funcționarii Imperiului. După Restaurație și în timpul domniei lui Ludovic Filip, se apropie de aristocrație. Perioada de maximă glorie se suprapune cu cel de-al doilea Imperiu. Cunoscut și recunoscut, devine în acea perioadă una din personalitățile artistice ale epocii, împreună cu veșnicul său rival, Eugène Delacroix.

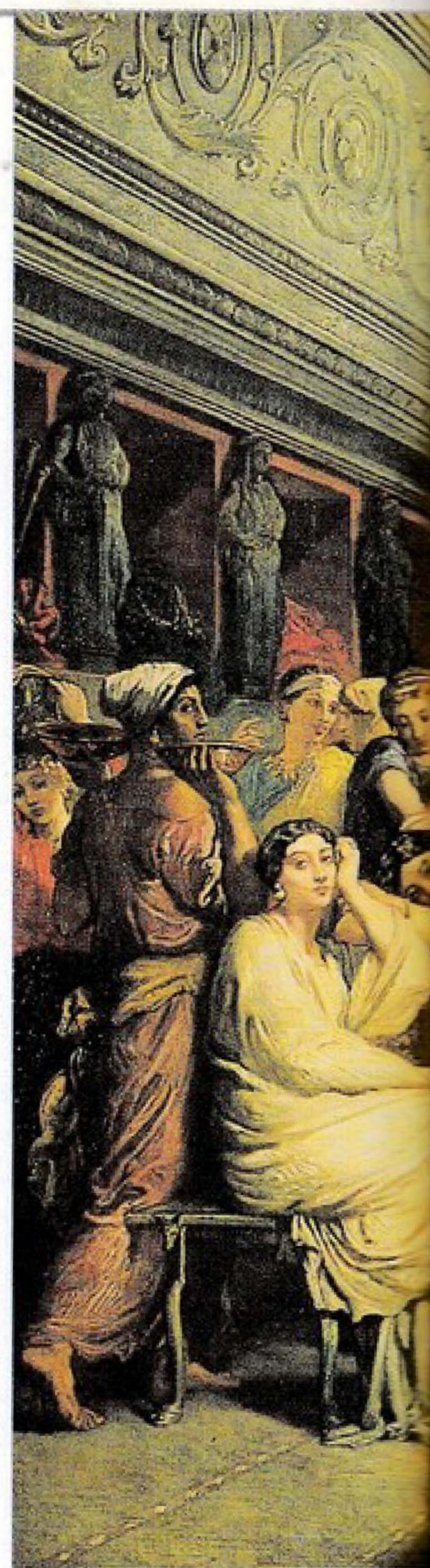
Ura Revoluția și elanurile mulțimii și totuși s-a întâmplat să trăiască într-o epocă bogată în evenimente politice tumultuoase. În timpul Revoluției Franceze, este copil încă, dar întotdeauna va lega în amintirile sale această perioadă cu un sentiment de teamă. În timpul primei șederi la Roma, se va afla pe un teritoriu ocupat de Napoleon I, căci Italia era administrată de Imperiul Francez. Funcționarii administrației îi vor comanda lui Ingres numeroase portrete. În acest context este de înțeles faptul că, o dată ce Napoleon I cade, în viața artistului apar greutăți financiare.

„Datorită unei iubiri profunde pentru ordine, economia de mijloace și neutralitatea materiei, Ingres a putut să îi încânte pe dușmanii romantismului"

HENRI FOCILLON, 1927

MIȘCĂRI POLITICE

Când în anul 1830 Revoluția cuprinde Parisul, Ingres locuiește chiar în Capitală. Revoluționarii ocupă străzile și pictorii muzeele. Ingres stă de pază la Louvre împreună cu alți artiști care doresc să apere muzeul de a fi vandalizat. În anul 1830, o dată cu venirea la tron a lui Ludovic Filip, Ingres este rugat de către acesta să execute portretul Delfinului – prințul D'Orleans. Pictorul și prințul-model devin prieteni. Nu după multă vreme, nu departe de Paris, în timp ce prințul se întorcea la palat, caii se sperie și răstoarnă trăsura. Prințul D'Orleans moare. La rugămintea regelui,

▲ THÉODORE CHASSÉRIAU: TEPIDARIUM

1853; 171 x 258 cm
Muzeul Orsay, Paris

Creația lui Chasseriau, 1819-1856, elev a lui Ingres, s-a aflat, de asemenea, sub marea influență a lui Delacroix. Acesta pictează adesea băi romane, unind stilurile ambilor predecesori

◄ EUGÈNE DELACROIX: FEMEI DIN ALGER

1834; 180 x 229 cm
Louvre, Paris

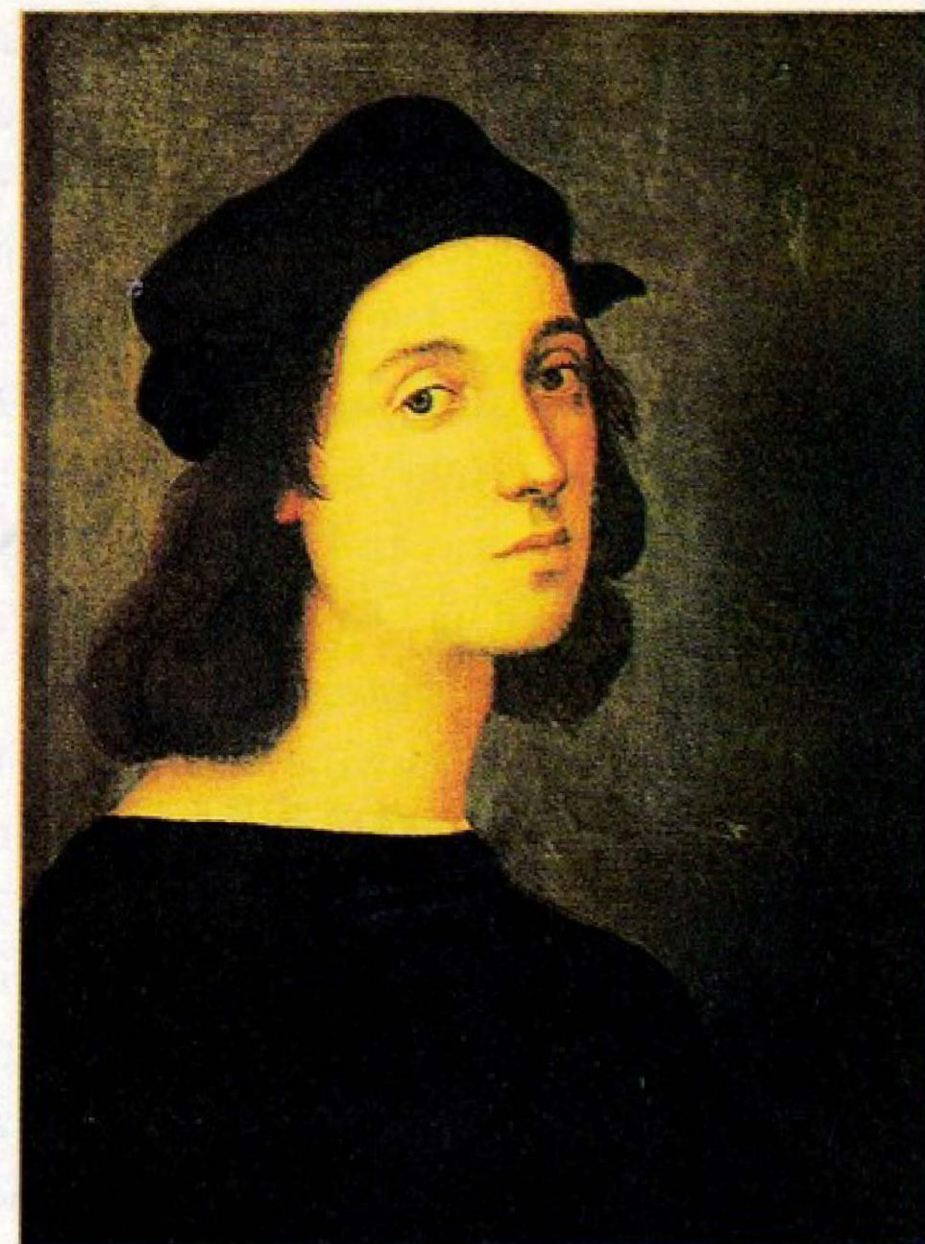
Criticii îi vor compara întotdeauna pe Ingres, maestrul desenului, și Delacroix, maestrul culorii

RAFAEL ȘI FORNARINA ►

1813; 35 x 27 cm
Gallery of Fine Arts, Columbus

Ingres pictează câteva versiuni ale tabloului reprezentând minunata pereche pe care o formează Rafael împreună cu modelul său, Fornarina

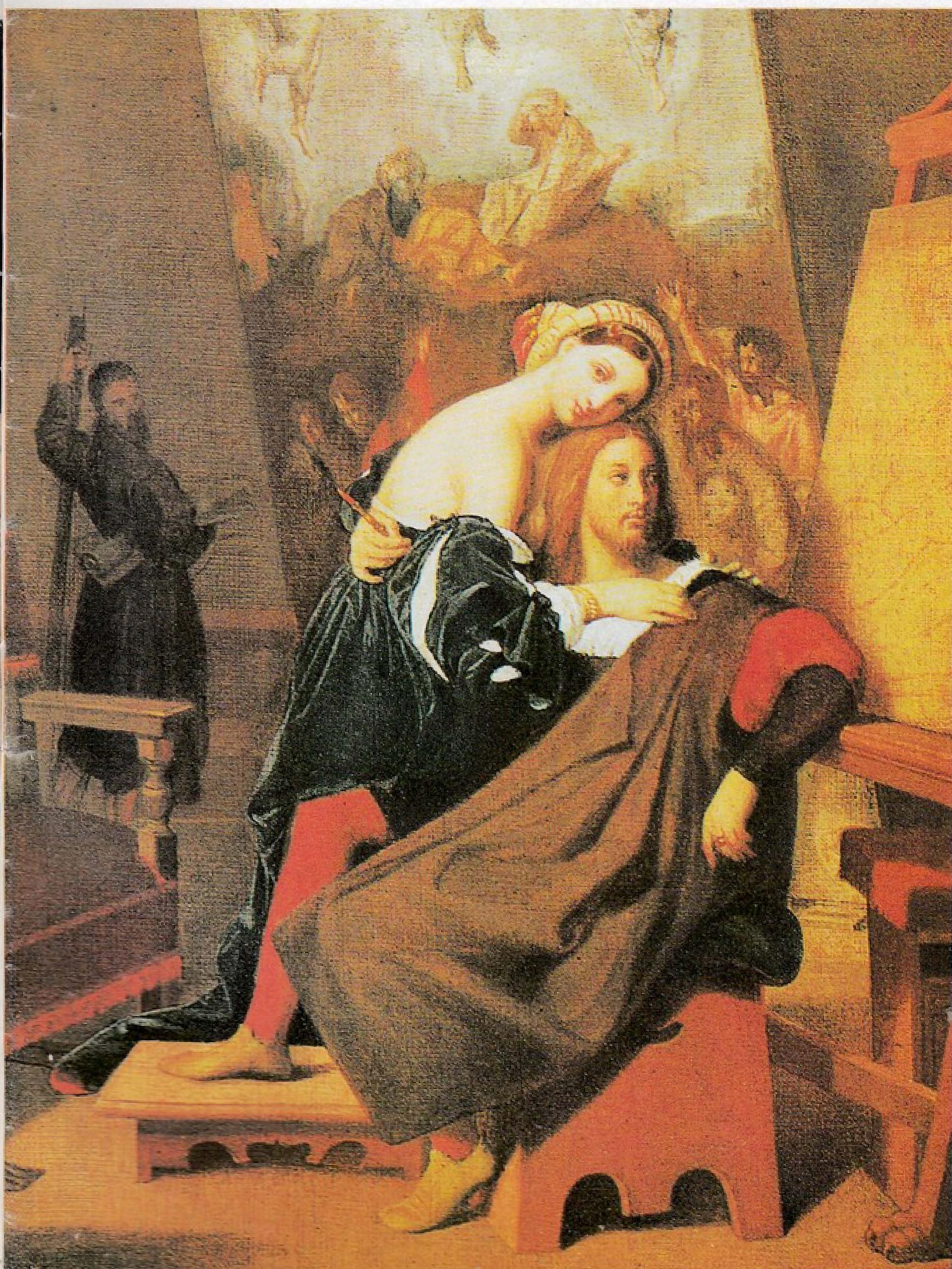

▲ RAFAEL: AUTOPORTRET

Cca. 1506; 30 x 25
Galleria degli Uffizi, Florența

Rafael (1483-1520) a fost pentru Ingres unul dintre cei mai mari maeștri

Ingres pictează un vitraliu în capela Sfântului Ferdinand, ridicată pe locul morții prințului.

Revoluția din 1848 îl constrânge pe Ludovic Filip să părăsească Franța. Se instaurează pentru scurtă vreme a doua Republică. În luna decembrie a anului 1851, prințul-președinte inițiază o lovitură de stat, instaurând Imperiul. La putere revin cei care l-au ajutat pe Ingres la începutul carierei sale în Italia.

Ingres nu se raporta la nici o formă a puterii politice, dar iubea ordinea și, pentru o perioadă de timp, a devenit artistul oficial al Curții.

CLASICISM CONTRA ROMANTISM

Școala franceză de la începutul secolului al XIX-lea este scindată în două direcții antagonice: neoclasicismul lui Ingres și romantismul lui Delacroix (1798-1863). În cartea „Istoria artiștilor contemporani" publicată în 1855, Th. Silvestre scrie: „...Ingres este cel mai desăvârșit reprezentant al pedanteriei pseudo-grecești și pseudo-romane, care ne constrânge să integrăm într-o formă numită stil toate trăirile și gândurile noastre. (...) Domnul Ingres nu are nimic în comun cu ei, este ca un pictor chinez pierdut în secolul al XIX-lea printre ruinele Atenei".

Romantismul se opune clasicismului. Îl respinge și îl înlocuiește cu o formă mai lejeră și mai impulsivă. Ingres este atacat de adepții romantismului, fascinați de feeria de culori și de emfaza sentimentelor. Pe de altă parte, Ingres a îndrăznit să se opună acestei mișcări, afirmându-și admirația pentru idealul antic pe care l-a studiat în atelierul lui David (1748-1825).

După anul 1760, neoclasicismul înflorește datorită interesului pentru antichitatea greacă și romană descoperită

în urma săpăturilor executate la Herculanum și Pompei în Italia. În prezentarea temelor antice, pictorul german neoclasicist Anton Raphael Mengs (1728-1779) se folosește de un stil cumpătat și liniștit, aflat în opoziție cu stilul rococo. Gavin Hamilton (1723-1798), pictor și arheolog scoțian, asociază clasicismul lui Poussin (1594-1665) și al lui Lebrun (1619-1690) cu o mare precizie datorată grijii pentru adevărul istoric. În Franța, Joseph Marie Vien (1716-1809), maestrul lui David, introduce în stilul neoclasic tușe de penel ușoare, delicate și frivole.

Inițial, David rămâne sub influența puternică a lui Poussin și a stilului rococo, pentru ca ulterior să își schimbe direcția de interes. La Roma, în anul 1784, pictează *Jurământul lui Horațiu,* tablou care va deveni un manifest artistic al mișcării neoclasice, pentru care sunt caracteristice compozițiile statice în planuri paralele și orizontale, după modelul basoreliefurilor, tema principală fiind eroismul, responsabilitatea și virtutea.

Ingres îi aduce un omagiu maestrului sau: „David este un adevărat inovator al artei franceze și un mare maestru. Admir pânzele sale *Horațiu* și *Răpirea sabinelor*. Sunt opere de o frumusețe desăvârșită. David este cel care m-a învățat cum trebuie să stea un personaj, cum trebuie să desenez capul și umerii. La fel ca și el, m-am consacrat studiilor atente ale desenelor de la Herculanum și Pompei și, deși în adâncul sufletului meu sunt întotdeauna fidel pricipiilor lui minunate, nădăjduiesc că mi-am deschis propriul drum, adăugând iubirii lui pentru antichitate gustul unei naturi vii și studiile pătrunzătoare ale tradiției școlilor italiene și, mai ales, ale operelor lui Rafael".

Neîndoielnic, Ingres îi datorează lui Rafael (1483-1520) dragostea pentru armonie, liniile precise și trăsăturile curate. Această sursă de inspirație îi atrage numeroase critici. Este numit un imitator sărman. Unul dintre criticii săi aspri afirmă în anul 1851: „Cred că domnul Ingres nu a reușit să execute acest desen. Sunt convins că nu a reușit să se identifice în totalitate cu Rafael și să îl imite. (...) Dacă ar fi reușit să facă acest lucru, ar fi fost un nimeni; ne atrage atenția tocmai pentru că nu este așa".

▼ FRANOÇOIS GÉRARD: OSIAN CHEMÂND SPIRITUL ÎN SUNETE DE HARPĂ PE MALUL LOIREI

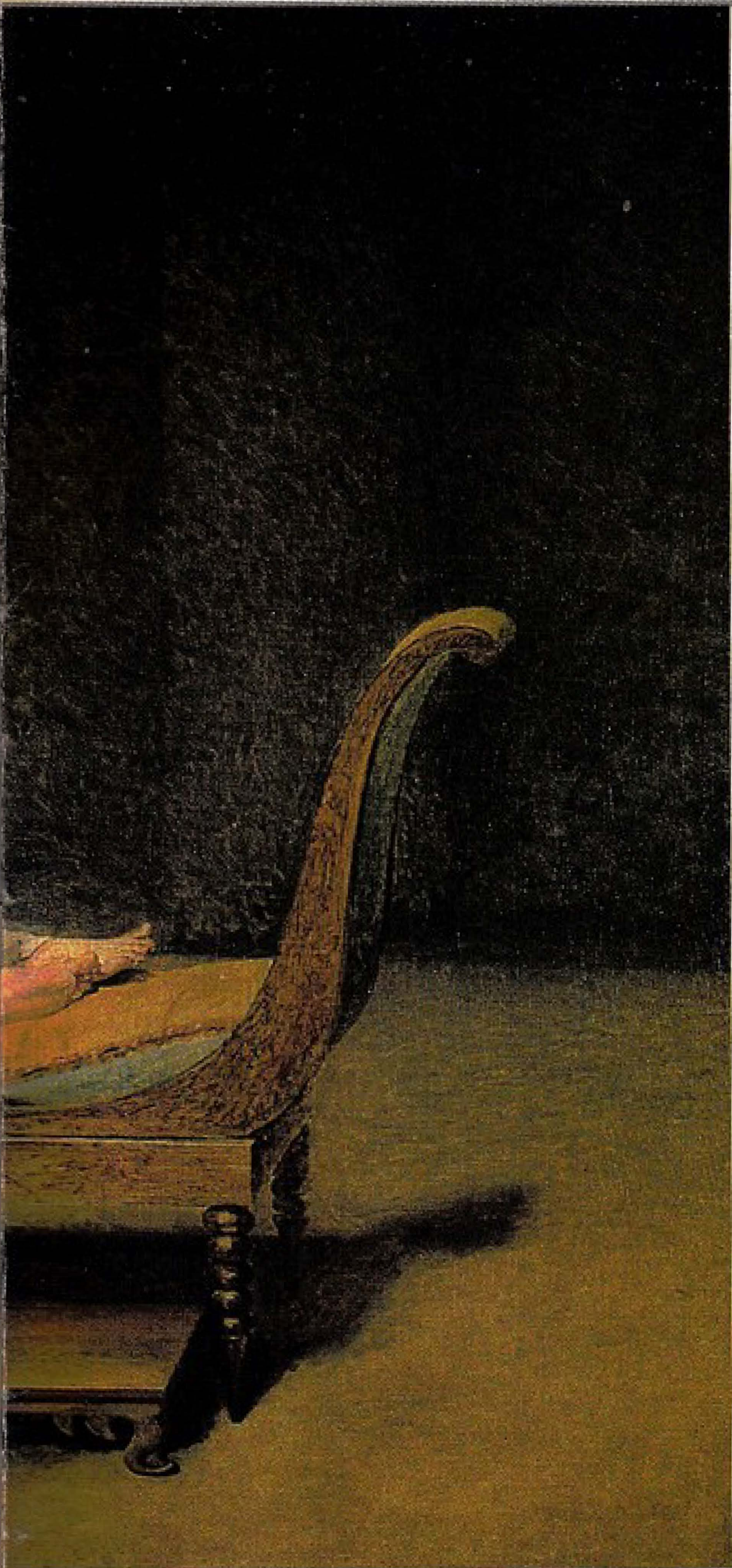
1801; 180,5 x 198,5 cm
Château de Malmaison, Malmaison

Ingres cunoaște versiunea baronului Gérard atunci când pictează *Visul lui Osian*

La fel ca David, Ingres, descoperind Italia, suferă un șoc estetic ce îi schimbă stilul. În căutarea propriei forme, îmblânzește neoclasicismul lui David, descoperind o formă mai plăcută, mai clară, mai liniștită, care îi este atât de caracteristică.

După întoarcerea din cel de-al doilea sejur la Roma, Ingres devine purtătorul de cuvânt al clasicismului în pictură și, neîndoielnic, cel mai de seamă reprezentant al neoclasicismului. Criticii îl opun prin comparație lui Delacroix. Expoziția Mondială din anul 1855 consacră fiecaruia dintre ei un loc aparte. Criticii au încă o ocazie să compare și să facă reproșuri. După părerea lor, primul dintre cei doi pictori este un desenator genial, al doilea – un maestru al culorii. Toată

◀ **François Gérard: Psyche și iubirea**
1798;
Louvre, Paris
Elevul lui David, baronul Gérard (1770-1837), devine renumit mai ales datorită portretelor; pictează de asemenea portrete antice

▲ **David: Doamna Récamier**
1805; 174 x 144 cm
Louvre, Paris
David îl primește pe Ingres să colaboreze cu el la executarea portretului Doamnei Récamier. Ucenicul pictează sfeșnicul și taburetul

viața sa Ingres se va revolta împotriva tuturor celor care nu îi recunosc talentul său de colorist. Chiar dacă nu este, ca Delacroix, un inovator în folosirea culorii, se remarcă totuși prin modalitatea originală de dispunere a culorii în structura compoziției. Culoarea este un factor indispensabil al artei sale, și Ingres este mai mult decât un desenator obișnuit. După vizitarea Expoziției Mondiale din 1855, Charles Baudelaire (1821-1867) scrie: „Care este valoarea desenelor lui Ingres? Este oare vorba de una neobișnuită? Este oare el de o inteligență desăvârșită? Cred că mă înțeleg toți cei care, comparând diversele tehnici de pictură ale marilor maeștri, afirmă că desenul lui Ingres este pentru el caracteristic. El crede că natura se cuvine a fi corectată și că această minciună veselă executată pentru încântarea privirii nu este numai un drept, ci chiar o obligație. (...) Vedem deci în tablourile sale un buric care se întinde până la coaste și o cutie toracică a cărei proeminență ajunge în zona axilei".

Unul dintre critici descrie astfel diferențele de stil dintre Ingres și Delacroix: „Unul acționează prin analiza formei care se condensează într-o linie sintetică. Al doilea atinge natura imediat prin intermediul sintezei, analizând cu măiestrie mai degrabă culoarea. Ingres nu suportă anatomia și scrupulozitatea în detalii. Este mai presus de toate un artist al vizualului. Delacroix are o imaginație bogată".

La un an după Expoziția Mondială, Delacroix este ales membru al Academiei de Arte Frumoase. Ingres este plin de tristețe și amărăciune: „Aș dori să o rup astăzi cu epoca mea, într-atât mi se pare de stupidă, distrată și brutală, căci elogiază fără rușine niște falși profeți". Delacroix replică în felul următor: „Așa cum privirea profundă a lui Eugène Delacroix observa totul fără să se înșele, opera domnului Ingres este «plină de expresia unei inteligențe imature». Este foarte posibil să fi fost mai talentat la muzică. (...) Probabil s-a glumit prea mult pe seama pasiunilor sale muzicale. Adevărata vocație a lui Ingres este muzica".

Ingres în muzeele lumii

ELVEȚIA
WINTERTHUR • *Collection Oskar Reinhart*
ZÜRICH • *Collection Bührle*

FRANȚA
AIX-EN-PROVENCE • *Musée Granet*
ANGERS • *Musée des Beaux-Arts*
BAYONNE • *Musée Bonnat*
CHANTILLY • *Musée Condé*
LYON • *Musée des Beaux-Arts*
MONTAUBAN • *Musée Ingres*
MONTPELLIER • *Musée Fabre*
NANTES • *Musée des Beaux-Arts*
PARIS • *Louvre – Muzeul Orsay, Musée Carnavalet – École des Beaux-Arts – Musée de la Comédie-Française*
PAU • *Musée des Beaux-Arts*
VERSAILLES • *Musée National du Château*

ITALIA
FLORENȚA • *Galleria degli Uffizi*

JAPONIA
TOKYO • *Galeria Taménaga*

MAREA BRITANIE
LONDRA • *National Gallery – Victoria and Albert Museum*

RUSIA
MOSCOVA • *Muzeul Pușkin*

STATELE UNITE
BALTIMORE • *Walters Art Gallery*
CAMBRIDGE (MASSACHUSETTS) • *Fogg Art Museum*
COLUMBUS • *Gallery of Fine Arts*
NEW YORK • *Metropolitan Museum of Arts – The Frick Collection*
WASHINGTON • *National Gallery of Art*

Datoria lui Degas și Renoir

Poetul Paul Valéry (1871-1945) spune: „Degas nu admitea nici o discuție când venea vorba despre Ingres. Celui care afirma că Ingres executa personaje din tablă îi replica: «Poate! Dar a fost un tinichigiu genial!»"
Degas (1834-1917) descoperă foarte devreme opera lui Ingres. Nu va uita niciodată lecțiile ei: „Desenează îndelung înainte de a începe să te gândești la pictat". Unul dintre primele tablouri ale lui Degas, *Familia Bellelli*, este tipic pentru stilul lui Ingres. În cazul lui Renoir (1841-1919), această lecție este și mai sugestivă – *Baigneuzele*, din perioada sa așa-zis ingresiană, se raportează nemijlocit la odaliscele lui Ingres. Mulți alți pictori vor admira desenele și tablourile lui Ingres, cum ar fi de pildă Puvis de Chavannes (1824-1898), Gustave Moreau (1826-1898), precum și Pablo Picasso (1881-1973) care după perioada cubistă va fi fascinat de Ingres.

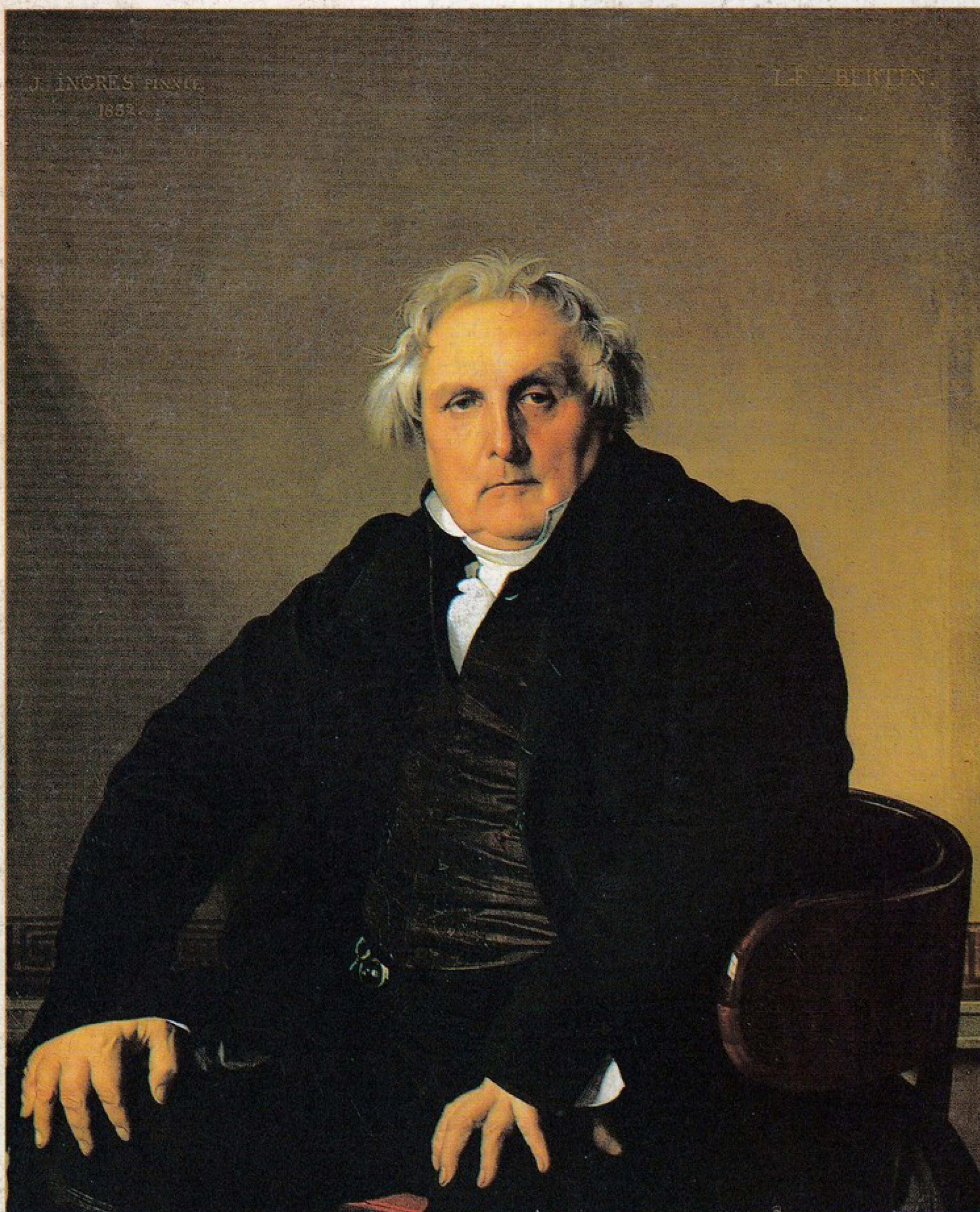
Degas: Portret de familie (Familia Bellelli) ▶
1858-1867; 200 x 250 cm
Muzeul Orsay, Paris

INGRES (1780-1867)

Jean-Auguste-Dominique Ingres a trăit în vremuri tulburi. Începuturile creației sale aparțin perioadei Primului Imperiu, când maestru era David, pictorul oficial al Revoluției și al lui Napoleon I. Ingres se bucură de o glorie unanim recunoscută abia în anii celui de-al Doilea Imperiu, când devine reprezentantul de frunte al neoclasicismului, depășindu-l în reputație pe eternul său rival, Eugène Delacroix. Neobositul antagonism dintre cei doi pictori, veșnica lor concurență întreținută de critici își pune amprenta asupra picturii franceze a primei jumătăți a secolului al XIX-lea. Ingres este susținătorul neoclasicismului și al artei desenului. Delacroix, în schimb, se evidențiază prin forța coloristicii, fiind mai apropiat de romantici.

Ingres, elev al lui David, admiră operele antice și studiază pictura de pe ceramica greacă, este fascinat de pictorii din Quattrocento și – mai ales – de creația lui Rafael. Pictura lui Ingres va inspira generațiile următoare de pictori; influența lui este evidentă, mai ales asupra operelor lui Degas și Renoir.

◄ PORTRETUL LUI LOUIS-FRANÇOIS BERTIN
1832; 116 x 95 cm
Louvre, Paris